

Válka p. prof. Rádlu proti všem.

I.

Nová kniha pana profesora Rádlu jmenuje se »Válka Čechů s Němci« a pojednává o národnostním sporu v této zemi i o tom, jak by měl být urovnán. Kniha píchá jako ježek, čte-li ji průměrný Čech, vychovaný v běžném názoru na svůj národ a na jeho historii. Asi u nás ještě nebyla napsána kniha méně šetrná k vlastencům. Většina toho, co normální Čech pokládá za bílé, je tu prohlášeno za černé, a co pak normální Čech měl dosud za černé, je tu vychvalováno jako bílé. S rozkoší ryje se p. profesor ve vnitřnostech našich národních předsudků. Ba, myslím, že u nás ještě nebyla napsána kniha s větší lhostejností k pojmu »český národ«. Chtěl bych vědět, je-li pan profesor tak provokativní nevědomky nebo ze samolibosti či pokládá-li to za dobrou výchovnou metodu. Měl-li v úmyslu toto poslední, pak, obávám se, pochybil. Píše-li člověk knihu, činí tak nepochybně proto, aby lidi převedl na svou stranu a zaujal je pro to, co pokládá za dobré. Tu pak je sotva nejlepší cestou k tomuto cíli, hned u dveří rvát lidem z rukou to, co si navykli pokládat za svaté, a okázale to házet na zem.

U některých knih stane se vám, že souhlasíte s předpoklady, ale pak se leknete důsledků, jež z nich autor vyvozuje. U knihy pana profesora Rádlu děje se mi skoro naopak: souhlasím s některými jeho důsledky, přijímám mnohé z jeho plánu česko-německého vyrovnání; psal jsem sám o mnohých těch věcech v podobném smyslu už řadu let před panem profesorem Rádlm. Ale lekám se téměř předpokladů, z nichž vychází. Řekněme to krátce: p. prof. Rádl, aby dokázal nutnost česko-německého vyrovnání, uvádí skoro v pochybnost pojem českého národa.

Zabývejme se nejdříve těmi předpoklady a teprve pak důsledky.

*

Pan profesor Rádl, myslím, trpí poněkud strachem před pravduky. Snaží se pochopit, jak se nějaká vzdálená budoucnost bude dívat na národnostní otázku, a pečuje o to, aby se před tou budoucností neblamoval. Jakže, pravduci by si měli myslit, že se nepovznesl k jejich stanovisku? Toho nelze dopustit. Proto náš autor odmítá podívat se na mezinárodní otázku jinak než pod zorným úhlem věčnosti: pojem českého a německého národa prý je pojem tak podmíněný časem a místem, jako byla kdysi nauka o transsubstanciaci; přijde prý doba, kdy ještě snad bude trvat slovo »národ«, ale dnešní jeho smysl bude lidem tak nesrozumitelný, jako jest nám dnes učení o Nejsvětější trojici. Panu prof. Rádlu samému to sice připadá jako rouhání, ale což »není podstata rouhání právě v tom, že někdy přináší názory nepřijatelné současníkům, ale samozřejmě generacím pozdějším?« — Domnívám se, že dovedu aspoň sledovat let ducha p. Rádlova, a i mé slabé oči zří jej třepotati se v jeho orlí výšce. Možná, že jednou opravdu nebudou národové; možná, že jednou nebu-

dou ani rodiny; možná, že jednou nebude skoro nic z toho, co známe a milujeme; možná, že jednou pomínou jako pára i »věčné pravdy« p. prof. Rádlu. Jestliže se někdo bojí mluvit o »pojmech podmíněných časem a místem«, měl by se bát mluvit o čemkoliv. Právduci a prapravduci, tato záhadná sfinga, shledají možná, že celá naše moudrost byla podmíněna časem a místem. Kdybychom o všem chtěli mluvit jen vzhledem k tomu, co bude za tisíc let, pak bychom snad udělali nejlépe, kdybychom vůbec zavřeli ústa svá. Ale člověk musí cítit věrnost k času, v němž se narodil, a mluvit o jeho starostech a vycházet z jeho poměrů, i když snad ti hrozní prapravduci jednou shledají, že starosti nebyly zcela nutné, a poměry že byly podmíněné. Musíme jednat podle stavu, jaký je v památném a nám milém roce 1928. Nepomůže nám, najde-li někdo recept pro rok 2428. Myslitel si musí vybrat: může buď mluvit k této generaci nebo k nějakým jiným generacím. Může se obracet na lidi mrtvé nebo ještě nenarozené. Z toho dvojího patrně je lepší mluvit ke generacím budoucím, ale ať člověk mluví k mrtvým nebo nenarozeným, jisto jest, že nemluví k živým. Stojí za to vykoupit si uznání generací budoucích tím, že člověk vůbec neprospěl generaci své? Pro řešení národnostní otázky dnes je celkem lhostejno, budou-li či nebudou jednou národové. Je to lhostejno, neboť všichni vidíme, že dnes národové jsou. Metoda pana prof. Rádlu jest tato: přistoupiti k dvěma rozvaděným lidem a říci jim: nehádejte se, neboť stejně oba jednou nebudete. Nevím, jaké úspěchy bude mít tato truchlivá metoda mezi živými.

Strach před pravduky je jedním z pramenů značné lhostejnosti p. Rádlovy k projevu národa. Další pramen — nesmíme podceňovati v něm redaktora »Křesťanské revue«. Náboženství stojí v jeho duchu vysoko nad národností. Touží po světové universální náboženské organizaci a vidí v národnostech spíše překážku. V tom jeho duchu neliší se mnoho od onoho ducha, který vychází z Říma. Tento vůdce Ymky by si s porozuměním dovedl popovídat o národnostním problému s některým starým jezovitou. Otázka národnostní je mu »výrazem pozemskosti moderního myšlení«; je v ní málo zájmu o ideály, o přesvědčení, o vyznání, o ducha; ozývá se v ní jen »pozemský, materiální, přírodní svět«; ale doba, kdy se staráme o národ a jiné pozemské věci, bohudík pomíjí; »začínáme se opět probouzet k víře ve vládu věčných pravd, v moc metafysiky a sílu přesvědčení«; zatím se však ještě lidé hádají o národnostní otázky, a to nelibě vyrušuje člověka, který by chtěl obcovat s metafysikou; poněvadž je však křiku plno, slyší to i muž, který se zaslíbil pravdám věčným; »nelze se jim (národnostním otázkám) vyhnouti; i nezbývá než je řešiti ve jménu pravd věčných«. Z jakýchsi neurčitých pravd věčných, které nikde blíže neurčuje, učinil pan profesor Rádl mohutné pozadí své knihy, před kterým vše ostatní, také národnosti, vypadá malicherně. Záleží jen na jediném: »aby se otevřela nebesa«, což prý se tu a tam děje.

Poněvadž p. prof. Rádl odmítá mluvit o věcech s pozemského hlediska, a poněvadž neovládám vznešené umění mluvit o věcech s hlediska nadzemského, nemohu s ním o to polemizovat, a nezbyvá, než věrně vyličiti jeho stanovisko. Poněvadž touží po universalnosti náboženství, boj o slovanský jazyk v bohoslužbě, kterým český národ v historii několikrát si utvrzoval vědomí své existence, je mu jen »orientální slabostí myšlenkovou vůči přírodním poměrům«. (Nedej bůh, aby tohle nansal některý katolík.) Pan profesor Rádl se nedívá na renesanci vlídněji než naši katoličtí fašisté; má jí za zlé, že vše zesvětštila a zpozemšťela. Rychle se blíží tomu stavu, kdy člověk za bílého dne všude vidí Antikrista. Příliš pozemské se mu zdají starosti, má-li stát býti fašistický, komunistický, monarchistický nebo demokratický (nevím, sluší-li tato vznešená lhostejnost i lidem mimo zdi klášterní, a zdá se mi, že je to dosti dobré stanovisko pro jeptišky, které představení vedou jednou za čtyři roky v řadách k volební urně; ale pan profesor Rádl má na ty věci nepochybně svůj vlastní názor; praví aspoň s nádechem výčitky o Masarykovi, že »ani život řeholní, ani útěk do vlastního nitra nemají pro něho velké ceny«). Vůbec mnoho hřešíme před očima páně profesorovy. Tak hned naše ustavičné starosti o stát: »myšlenka, že stát nestojí o vážný zájem, jest hlouběji založena, než všechny theorie politické«; »stojí-li všechny formy vlády za to, abychom na nich stavěli spásu své duše?« Doufali-li jste, že budete ušetřeni zase jednoho pokusu o obnovu československého, marně jste doufali, neboť p. prof. Rádl ničím se nedá zdržeti: »je třeba se vrátiti k učení Chelického o ďábelském původu světského státu«. Máme už román o blouznivcích našich hor; zbývá ještě zajmavé thema o blouznivcích našich universit. Myslím, že p. prof. Rádlovi by nemělo být popřáno dobrodružní pohybovat se v neřetelnostech; nechť jednou otevřeně a souvisle vyloží své vyznání víry; snad nás to zbaví nutnosti mnohé polemiky. Nepolemisuje se už na př. s teorií o ďábelském původu státu ani s jinými viděnímí ďábla.

Ferd. Peroutka.

POZNÁMKY

Venkov a města — také německá otázka.

ČTK — Praha 4. srpna.

Zástupcové německé strany živnostenské a německo-demokratické strany svobody, jakož i bývalý poslanec a bývalý předseda poslaneckého klubu strany německo-nacionální dr. Rosche se usnesli, že své skupiny sloučí v »pracovní a hospodářské souručenství« (Arbeits- und Wirtschaftsgemeinschaft). Dle komuniké tohoto nového souručenství jest jeho cílem »dorozumění mezi sudetsko-německými stranami a uzavření spravedlivého vyrovnání mezi národy tohoto státu.« Nové pracovní a hospodářské souručenství, stojíc na půdě aktivní a pozitivní práce ve státě, zasadí se co nejrozhodněji v ohledu národně-politickém na podkladě práva sebeurčení národů o nár. samosprávu ve státě.

Prozatím se mluví v tomto komuniké pouze o souručenství; ale od tohoto souručenství k politické straně jest jen krok.

Co jest společným jmenovatelem těchto tří skupin, které uzavírají souručenství? Některé německé listy to již zdůraznily: jejich převážně městský charakter; jejich voličstvo, jejich přívrženci jsou z měst, jsou to průmyslníci, obchodníci, živnostníci, zaměstnanci soukromí, svobodná povolání atd. Tři tyto skupiny cítí, že zemědělské vrstvy jsou dobrou organizací dosáhly veliké politické moci, které také p.ně využívají, zatím co obyvatelstvo měst jest úplně roztrženo a desorientováno. Posl. Rosche podnikl marný zápas v německé straně nacionální, aby ji odvedl od negativismu. Jako průmyslník viděl, jaké úspěchy má organizované zemědělství, zatím co průmysl, který podporoval německou stranu nacionální, měl stranu, s kterou nebyla možná rozumná řeč.

Jaký fond přinášejí do tohoto nového souručenství jednotlivé složky? Organisačně jest na tom nejlépe německá strana živnostenská; ta má organisační síť; má i své — byť ne četné — poslance. Její program jest úzký a chudíčkový; nových myšlenek tato strana nepřinese. Tím spíše však způsobí určité rozpaky mezi německými vládními stranami; němečtí živnostníci jsou vládní stranou, a i když toto nové souručenství staví se plně na půdu státu a pozitivní práce, má na mysli taktiku jinou, než jakou zvolili aktivisté p. Spiny a Mayr-Hartinga. Němečtí živnostníci nejsou stranou silnou a proti vedle Bundu der Landwirte nemohli se dosti uplatnit. Ne zřídka jejich vůdce Stenzel dával na jevo, že německá strana živnostenská nepředstavuje si aktivism právě tak, jako němečtí zemědělci a křesťanství sociálové. Patří-li něm. živnostníci k novému souručenství, není tím řečeno, že by musili likvidovati svoji účast ve vládní majoritě v aktivistickém Německém Svazu. Ale jejich krok neposílí posice vládních Němců, tím spíše, že mezi německými zemědělci a křesťanskými sociály dochází k přestřelkám; nervosita strany Mayr-Hartinga se stupňuje a vstup německých živnostníků do nové formace, vedené dr. Roschem, rozmnoží jen počet třecích ploch mezi vládními Němci.

Není známo, kolik stoupenců si přivede býv. posl. Rosche do nové formace, která z velké části jistě jest jeho nápadem. Má však za sebou část něm. průmyslu, který své sympatie dovede vyjádřit finančně. Dr. Rosche nové formaci dává osobnost.

A němečtí demokraté? Ti kalkulují, že nová německá formace je zachráněna z izolace, která nebyla skvělá. Jest to strana, v jejímž pozadí stojí bankovní a průmyslové kruhy, strana, která má po ruce žurnalistický aparát, byť tu i tam otřelý, noviny sice čtené, ale bezvlivné, strana, která svou politickou nemohoucností jest sama vinna. Seděla na dvou židlích. Byla sice přesvědčena, že negativistická politika není možná, tu a tam si hrála na předchůdce aktivismu, ale druhá půlka jejího srdce byla nacionalisticky rozpálená. Dospěla tak daleko, že nemá parlamentního zastoupení. V této straně zápasilo několik duší: negativistická, aktivistická, poloaktivistická. Chce tato strana přistoupením k novému souručenství říci, že poznala své chyby?

Jistě že ani zakladatelé této nové formace v německém politickém životě nepřeceňují své vyhlídky. Z německé strany nacionální mnoho lidí neodejde; němečtí demokraté počtem jsou stranou slabou. S oslabením Bundu der Landwirte nelze počítat a také ztráty něm. křesť. soc. nebudou přílišné. Pro český život jest pozoruhodno, že v německém politickém životě dochází k vážnému pokusu o koncentraci městské buržoasie a městské inteligence pod heslem pozitivní práce. Proces ten byl uspišen rolí, kterou v našem politickém životě hrají strany zemědělské. Městská buržoasie vidí, že jest zatlačena do obrany, a že i v obraně si počíná špatně. Byla-li dobrá organizace, velká početnost a síla zemědělských stran umožněna jednoduchým společenstvím zájmovým, jest tomu u městské buržoasie jinak. Podaří-li se dr. Roschemu aspoň z části tento problém

vyšetřítí, ukáže, že jest osobností povolanou hráti významnou roli. Nová formace staví se na půdu státu; to není novum; živnostníci jsou ve vládě, Rosche odmítal již ve své straně negativism, a také němečtí demokraté stojí na půdě státu, byt i nevěděli, co na ní mají dělat. Souručenství představuje si taktiku Němců jinak, než aktivisté. Jak? To bude u velké míře existenční otázkou této nové politické skupiny. Nestačí negovat negativism; ten se vyřídil sám; nestačí také jen negovat metody dnešních aktivistů. Novoaktivism, o kterém se již dlouho hovořilo, stává se heslem této nové skupiny. Dosud jsou to však jen hesla. Jaké budou reálné metody? Posl. Rosche nebude mít úkol snadný.

Zatím co v českém tisku se jen debatovalo o poměru agrárních a neagrárních sil, mezi Němci došlo k vytvoření souručenství, v němž městská buržoasie, neagrární vrstvy, hledají obranu a protiváhu proti politickému a hospodářskému tlaku zemědělských stran. To jest také příčina, pro kterou nový pokus dr. Roscheho znamená více, než vnitřní záležitost německých politických stran.

K. T.

LITERATURA A UMĚNÍ

V. V. Štech:

Jak kresliti a co kresliti.

(Poučení z kreslířského kongresu.)

Mezinárodní kongres pro kreslení shromáždil v Praze několik tisíc účastníků. Bylo mezi nimi mnoho takových cizinců, kteří vykonají jistě nejlepší propagandu turistickou, protože, jak se zdá, byli spokojeni u nás jak s krásami Prahy, tak s přijetím. V kongresových přednáškách a debatách sešly se, jak jinak nejde, zprávy a návrhy různé ceny názorem naprosto nestejně, metodou i důsledky. Vybrali si z nich správné, bylo průměrnému návštěvníku hodně těžko. Různost názorů ukazovala právě, jak celá otázka výtvarné výchovy jest dnes na rozcestí, jak ještě není zařazena v myšlenkové a kulturní ústrojí dnešního člověka. Neví se dobře kudy kam, a neví se také, jak, proto se hledají cesty, a proto je zatím zmatek. Jest velmi cenné, že kongres tento zmatek ukázal. Ještě cennější jest, že jej doložil obsáhlou a dobře uspořádanou výstavou. Je veliká škoda, že výstava uspořádána byla v letních měsících, kdy mnoho lidí není v Praze, a kdy vůbec jest málo chuti zabývatí se problémy. Neboť problémy byla výstava zrovna přeplněna, a některé důsledky jdou daleko za odborný zájem o kreslení.

Kromě problémů bylo na výstavě také mnoho krásného. To byly všechny dětské kresby, zvláště ty, kde se učitel nepletl dítěti do práce, a nechtěl dělati umění jako bylo u prací vídeňského směru Č i ž k o v a. Kde kreslí děti samy, je mnoho poesie: děti vypravují, objevují, mají radost, odvažují se klásti vedle sebe neobyčejné barvy s neklamným citem pro sloh. Jest znáti, že na celém světě děti mají ještě jakousi spodní souvislost se životem, že všude rády básní, poslouchají a vypravují pohádky. Také jsou patrný rasové rozdíly, děti japonské, kanadské, české, německé, maďarské, cítí odchylně rytmus a barvu. Tyto kmenové rozdíly později mizí. Zdá se, že nevkus jest mezinárodní. Jakmile pokročíme od prací dětských ke kresbám dospěléjších, začínají nespás. Projevují se různě. Někde ukazují je docela upřímně,

někde maskují je jakýmsi mystickým čarodějstvím, jako ve škole Elizabety Duncanové. Nastává vláda různých kouzelných slovíček; na místě odbyté »stylisace« vládnu dnes jiné čarovné pojmy. U jedněch je to rytinus, u druhých ještě kouzelnější prostor, jinde konstrukce, a chudáci děti slouží jako pokusní králíci.

Jest znáti, že na všech stranách hledá se metoda, nějaký naprosto bezpečný systém, nebo že se pátrá po receptech a tricích, které by naučily umění. Leckdy jsou výsledky zajímavé, ale nespás objevují se ihned, jakmile pokusy blíží se pomezí umění. Dětské kresby jsou pravidelně umělecká díla nebo živé a výrazově plné dokumenty. Ale jakmile se mají přirozená nadání proměnit v profesionální umění, nebo jakmile instinkt jest řízen učitelem k uvědomělému tvoření, začíná nevkus. Tak přímo překvapuje naprostá výtvarná nezajímavost u výkresů žáků Stá n i M a t ě j č k a. Jakékoliv provádění a usměrňování dětský projev kalí, zvláště když komplikuje jej ještě umění.

O umění mluvílo se na kongresu mnoho, a opětovně bylo slyšeti o zážitku uměleckého díla nebo o prožívání krásy. Zvláště Němci musí »das Kunstwerk erleben«. S tím zážitkem je to tak: buď umělecké dílo dělám, a pak je to, nehledíme-li k účelu danému z venčí, věc soukromá. Nebo považují umělecké dílo za materiál a třídím je, popisují, zkoumám, zkrátka užívám je za jakýsi nástek svého vlastního ducha a sloužím tak společnosti, kultuře, pokroku, vědě. Konečně jest stanovisko konsumenta, kterému umělecké dílo něco vypravuje, k čemu si jej povznáší, nebo jej opájí. Tato pasivní recepce jde jenom k určité hranici a liší se podstatně od aktivní účasti tvůrce. Truhlář zajímá se o židli jinak než já, který na ní sedím. Přes všechno mluvení o formě zajímá se divák nebo čtenář především o sdělení: sloh a prostředky před životem, který mu podávají. Ostatně rostoucí záliba intelektuálů v detektivkách a v kinematografech to potvrzuje. Stejně nenahradí všechna nuda rytmických tanců přímý požitek skutečného tance moderního nebo zajímavost tanců národopisných.

Z těchto úvah plyne, že skutečná spotřeba umění jest vlastně menší, než se všeobecně předstírá. Zatím není místo umění v soudobé společnosti určité a některé příznaky ukazují, že také v budoucí civilizaci bude důležitějším činitelem hromadný vkus než ojedinelý výkon. Ale zatím stísně umělecká výchova právě individualismem. Ten projevuje se všelijak. Jednou — jako v desavském B a u h a u s u — klade se za cíl výchovy vynalézání. Ti, kdož se učí, mají revidovati zděděné pravdy o materiálu, technice, výrazové nosnosti výtvarných prostředků. Má se začínati od začátku. To je aspoň logické a důsledné. Jinde to zkoušejí rytmem nebo hledáním souvislosti mezi barvou, linií a tónem. Umělecké výsledky jsou žalostné, protože abstraktní schéma, nezavázaná do života a nestarající se o důležité nespás a podmínky technické, k tomu přecházející podstatný a nevypočítatelný prvek nutně disharmonie, plodí nutně zase schéma, nemožné kombinace barev a banální ornamenty. Je tomu ostatně vždy, když se má uskutečňovati přesně jakákoliv umělecká teorie. Metoda nespás a pouhá teorie také nespás. Na příklad teorie či heslo »přýč s ornamentem«. Proto, že věc nejde oddekretovatí. Tvořiti ornamentálně je otázka určité psychofysické organizace, a člověk se ornamentu nezbaví, jakmile by chtěl. Dokládají to jasně verše Nezvalovy. Jest ovšem nesmy-

slně přidávati ornament zevně, protože ten musí vyjít z práce a býti pouhým dokončením předmětu; ten který nebyl by bez něho prostě hotov. Ostatně také pouhá hladkost, seřazení nebo zpracování plochy či pouhá barevnost jsou už ornamentem. Jest zlé, jestliže tento ornament, jako u surrealistické malby jest vyvinut bez nutné souvislosti s látkou, maluje-li se jako obraz, ačkoliv by dával hezkou tapetu nebo textilní vzorek, nebo schází-li mu úplně vkus, jako u výše zmíněných pokusů Matějčkových. Při přesném třídění je jedno, pracuje-li se ornament z kyticek nebo z číslic a písmen a špinavých barev.

Stejně ošemetné je to s heslem prostorovosti a perspektivy. Užitečnost perspektivy se některými učiteli patrně přeceňuje. Do roku 1400 lidé perspektivy neznali a malovali docela slušně. Rozhodně potřebuje ji k životu poměrně malá třída lidí, technické a výtvarní (ostatně, umí Josef Lada perspektivu?), a je škoda pro těch několik případů mořiti tím tolik mládež. A prostorové představy? Pár filosofů a několik universitních profesorů ví snad, co jest prostor. Pro nás ostatní bude lépe, když nám nařídí věřiti cosi bez jakýchkoliv soukromých výhrad. Když jsem byl mlád, neptali se mně moji učitelé na moje názory o pojmu čísla a vtoukli do mne zcela brutálně přesvědčení, že třikrát tři jest devět. Dnes, podle obdoby s kreslením, měly by děti dojíti k tomuto přesvědčení úplně samostatně. Stejně to bylo s mluvnici a s pravopisem. Nikdo nechtěl na nás v hodinách češtiny, ani lyrické básně, ani románu, ale spokojili se s líčením jara, které pan profesor dříve nadiktoval. Myslím, že stejně neindividuálně učilo se dříve také umění, a že umění právě proto prospívalo. Kreslení bylo jenom pomůckou čehosi jiného. Především jednalo se o konečný výsledek čili o výrobek, nebo, chcete-li, o dílo. Cesta, jakou se k němu dospívalo tehdy nezajímala. (Všimli jste si někdy, jak špatně kreslil Dienzenhofer?) Výrobek byl důležitější než individuality učitele a žáka. Kreslilo se méně a více se vyrábělo.

Zdá se mi, že otázka po metodách kreslení a umělecké výchovy, dá se řešiti jen tehdy, zamění-li se otázkou po účelu. Není tak důležité, jak kresliti, jako spíše, co k r e s l i t i. Čili, co se má dít s tou zručností a kam dojíti s vypěstovaným nadáním. Formulujeme-li problém takto, dojdeme patrně k přesvědčení o nutnosti revise všech pokusů o samostatnou uměleckou činnost. Ta je na místě, a ještě velmi podmíněně, snad jenom v některých uměleckých školách. Ale nemá smyslu už na školách odborných. Protože, jak dokazuje výstava kongresová a ještě více brněnská výstava soudobé kultury, šíří se samostatnými výtvarnými pokusy žáků (i mnohých učitelů) a celým duchem navrhováním jenom nevkus. Na škole střední bude patrně kreslení potom především pomůckou jiných nauk a nikoliv samoučelným oborem. Aspoň do té doby, dokud nebude zavedeno také spisovatelství jako samostatný předmět. Kresba bude pomáhati historii, zeměpisu a přírodopisu, snad trochu i matematice a deskriptivě. Umělecké pokusy žáků, potom neškodné, budou ponechány jejich soukromé péči. Šťastné děti obecných škol, které najdou takového přítele, jako je učitel L. Š v a r c. Tehdy otevrou se jim srdce ve škole. Jinak musí to obstarati tatínek a maminka.

Stačí, omezí-li se školy odborné na pěstování zručnosti a na soustavnou práci s materiálem.

ŽIVOT A INSTITUCE

Jiří Hejda:

Silniční ostuda.

V roce 1828, tedy právě před sto lety, vydal H. Meidinger knihu: »Reisen durch Grossbritannien und Irland«. Není to obvyklý cestopis, nýbrž souhrn bystrých pozorování, takže nám při četbě vyvstane jasné obraz Anglie z doby, kdy sice mezi Stocktonem a Darlingtonem jezdila Locomotion No 1., ale kdy nebylo ještě slavné Rocket, zvítězivší v Rainhillu, oné Rocket, která je matkou všech lokomotiv. Před sto lety byla Anglie zemí silniční dopravy — právě jako celý ostatní svět. Ale úprava silnic na půdě Velké Británie budila obdiv a závist německého cestovatele. »Od přístavu do hlavního města vezl mne poštovní vůz, který kdekoli na pevnině byl by pokládán za equipage knížecí, a jeli jsme po skvělých a dokonale rovných silnicích, rychle bez jakýchkoli otřesů.« Také Francouz Dupin, který v té době byl v Anglii, obdivoval dokonale silnice, ač v jeho vlasti byly přece rovněž upraveny lépe než v Německu a Rakousku.

Praměti lokomotiv zabila silnice. Koncem devatenáctého století leží tyto bílé, dlouhé, zaprášené pruhy opuštěny, sem tam přejede jimi mlékařský vůz, fůra obilí, velociped. Ale silnice slouží jen okolí, spojuje pouze nejbližší města a vsi, a v roce 1899 nikomu jistě ani ve snu nenapadne jeti z Prahy do Plzně po silnici. Jestliže Římané tvrdili, že je »via—vis«, platí to nyní o železnici a jen v pohraničí budují státy »strategické« silnice. Rozpočtový etat na silnice není velký, vnitrozemská komunikace slouží jen lokálnímu styku.

Ale ani Rocket, ani Flying Scotsman, ani King Arthur a jak se všechny ty anglické lokomotivy od primitivní Stephensonovy až po dokonalou swindonskou jmenují, nezabily silnice. Auto je vzkřísilo a po bitvě na Marně, po skvělém tahu Gallieniho, který zachránil Francii, nepochybuje již nikdo ani o jejich strategickém významu. Jedeme-li dnes do Anglie, můžeme jen opakovati, co napsal H. Meidinger před sto lety. Opakovati však s lítostí a smutkem tím větším, čím hůře dopadne srovnání. Neboť není žádným tajemstvím, že s výjimkou Balkánu a východní Evropy jsou československé silnice nejhoršími v Evropě. Máme dnes sice povolenu miliardu na silniční fond, ale mimo vědomí, že se snad něco stane pro nápravu, nevíme zatím o úpravě silnic pranic.

Ministerstvo veřejných prací vypracovalo již obširný program a jistě se úpravy také provádějí. Víme na př. o velmi slušné silnici z Prahy do Berouna, která ještě v dubnu byla nesjízdná. Ale právě k úpravě silnic, jak ji vidíme zde nebo na několika úsecích mezi Prahou a Mělníkem, máme několik poznámek.

Především objektivní poznámku člověka, který má tu smůlu, že jezdí po československých silnicích — poznámku národnostní. Byla by na nás vržena národní klatba, kdybychom si troufali tvrditi, že se jeví určitá indolence slovanské povahy v tom, že silnice v německém území Čech jsou daleko slušnější, třeba že ne dokonalé, než v území českém. Jeďte silnicí z Prahy přes Mělník a Českou Lípou do Georgswalde. Až na nově upravený kousek silnice těsně za Prahou (asi 10

kilometrů) je silnice do Mělníka pravou zhoubou pro pneumatiky i pera. Misty, zejména těsně před Mělníkem jsou díry na silnici takových rozměrů, že všichni automobilisté jezdí téměř na pokraji příkopu, aby alespoň poněkud ušetřili vůz na tvrdším banquettu. Silnice za Mělníkem je chvíli (průtah obcí Mlázovicemi) upravena, ale pod vinicemi k Liběchovu opět hrůzostrašná. V Liběchově se dostanete na německé území. Tím okamžikem začne také slušná silnice, nevymletá, bez děr, bez kamení — a tak jedete až na hranice. Z Liberce do Prahy — táž zkušenost, až na upravený kus silnice z Nových Benátek do Staré Boleslavi. Za to z Brandýsa do Prahy — hrůza, kterou snad předstihne jedině silnice Černokostecká, která by se snad vůbec neměla upravovat, nýbrž ponechat v dnešním stavu jako rezervace, aby naši potomci viděli, na čem jejich otcové musili jezdit.

Ale snad to není jen vina »národní povahy« — až uvedeme dále několik detailů, které by tomu téměř navštědčovaly. Snad je hlavní příčina v terénu. Německé kraje jsou hornaté, půda je tvrdší, silnice tedy má přírodní podklad výhodnější a je daleko méně frekventována selskými povozy než v zemědělských českých krajích. Nejmizernější silnice jsou vždy v okolí cukrovarů (pokud nejsou dlážděny) a vůbec v řepných krajích. Lesnaté a horské severní Čechy nejsou zemědělským krajem, a proto silnice daleko méně trpí selskými potahy. Ta okolnost jistě není bez významu. Ale bohužel ani v horských českých krajích nestojí silnice za nic — na př. na Šumavě nebo v Českomoravské vysočině.

Pozoruhodná je však jedna okolnost: jedeme-li německým krajem, vidíme, že se na silnici stále něco spravuje, nebo že se alespoň shrabuje štěrk. V českých úsecích toho téměř není. Je pravda, že naši cestáři už to nezachránějí, protože silnice potřebují opravy od samého základu. Ale někde by se přece jen dalo docela slušně jeti, kdyby alespoň byl shrabán ostrý štěrk, který úžasně trhá gumy. Dnes máme v Čechách silnice, jimž se automobilista vyhne, i kdyby si zajížděl desítky kilometrů. Do Mělníka se na př. jezdí přes Veltrusy, ač je to zajíždka téměř polovinu cesty. Jak se jezdí do Černého Kostelce, nevím. Autem asi vůbec se tam nejede.

Ale to jsou věci vesměs dobře známé, a namítne se mi, že nyní, po úpravě silničního hospodářství, se pracuje již k nápravě. Je to ovšem smutné, že deset let po převratu teprve se dostáváme k úpravě silnic, kdežto budovy všelijakých ústředních ředitelství jsme si postavili nejdříve. Také jedna miliarda nám nepostačí, potřebovali bychom nejméně tři, aby bylo možno dát silnice do pořádku. A konečně nelze docela souhlasit s dnešním postupem prací, který je příliš zdoluhavý a nemůže trvale vyhovovati. Neboť u většiny úprav vidíme jen válcování s povrchovým dehtováním, které stačí tak na dva roky, načež je zde stará mizerie opět.

Především se nám zdá docela zbytečně asfaltovat, dlážditi nebo betonovat silnice v celé šíři, jako je to na Zbraslavi nebo nyní na silnici berounské. Pro potřebu automobilové dopravy — a o jinou nejde — stačí jediný pás tvrdé vozovky uprostřed, široký nejvýše 3 m. Frekvence na silnicích, zejména v kraji, není u nás tak velká, aby bylo třeba upravovat celou šíři silnice tvrdým svrškem. I v neděli večer, kdy je největší doprava, vystačí se s touto šíří, protože na vyhánění a předjíždění stačí obyčejná vozovka. Ale je

nutné bezpodmínečně zakázati na těchto pásech jízdu selskými potahy. Naše poměry jsou jiné, než na západě. Anglie musí mítí upravenou silnici v celé šíři, protože nemá dnes již selských potahů a celá doprava je motorisována. Ale u nás ještě stále selský potah převládá. Stavět tvrdé silnice pro selské potahy je nejen hloupé, ale neekonomické! Na betonové vozovce si koně polámou nohy a při tom ji ostrými podkovami úplně rozsekají. Vozy, které zajedou s pole, s koly plnými prsti, jílu, hlíny, hnoje, zašpiní a zanesou silnici, takže o bezprašnosti pak není ani řeči.

V Německu je v některých zemích nařizeno, že potah, jedoucí s pole nebo s polní cesty na tvrdou silnici, musí mítí čistá kola. Projíždíme-li autem Německo, vidíme často sedláka, otírajícího na pokraji silnice slámostou kola. Tam, kde je pouze tvrdý pás, vyhrazený automobilistům, jedou selské potahy přirozeně po straně silnice. Silniční policie je právě tak nutná věc, jako silnice sama. Myslím, že nikde na světě není takový nepořádek na silnicích jako u nás. Ne automobilisté: ti vědí, jak mají jezdit, jsou si vědomi rizika, vědí, že špatná jízda by je mohla státí život. Ale velocipedisté a formani jezdí jak jim napadne. Na pravo, na levo, uprostřed, houkejte na ně, neuhnou, nejspíše se na vás ještě sprostě osopí. Cyklisté se pokládají za chodce — nikdy nevíte, jede-li před vámi, kam se vám vyhne, zda na levo či na pravo. Na serpentině vám jistě vletí z nesprávné strany do cesty . . . Silniční policie na motorkách by měla u nás práce až po krk. Kdyby každý přestupek pokutovala, mohlo by se vybrat hodně na silniční fond.

Ve Spojených státech, zejména v horských krajinách západních států, mají silnice upraveny jak právě uvedeno: středem běží dlouhý pás, asi 6 m široký, rozdělený ve středu černou čarou. Na levo i na pravo je obyčejná vozovka pro koně a dobytek. Ovšem — jinde mají zase výhradně automobilové silnice — zejména v okolí velkých měst a továren (v Detroitu). Automobilovou silnici má dnes i Itálie z Milána do Monzy a hodlá ji postavití Německo z Hamburku do Mnichova a na švýcarské nebo rakouské hranice. Ani my se neobejdeme bez takové silnice, ale zatím budeme rádi, dosáhneme-li alespoň toho, aby naše hlavní silnice byly tak dalece upraveny, aby nebyly horší než silnice německé. Kdo jede z Norimberka do Rudy krásně dlážděnou silnicí, zapláče, když přejede hranici a předními koly vletí do hluboké díry.

Nemůžeme souhlasit také s dnešním postupem prací na některých velkých silnicích, zejména v okolí Prahy. Jedete-li kteroukoli silnicí na sever, zjistíte někde na trati 5—10 km náhle lepší silnici. To jest zvalcovanou a posypanou žlutým pískem. Pěkně se po ní jede, ale vidíte a cítíte, jak tato silnice, upravená prostým válcováním před několika týdny, počíná už jevit známky rozkladu. Za rok bude prostě taková jako ostatní, zejména až prodělá řepní kampaň s tisíci špinavými koly, volskými potahy, které ji rozryjí a zanesou hnojem. Ovšem — válcování silnice stojí na 1 km při šířce 8 metrů 94.000 Kč, kdežto trvalá vozovka je dražší. Nejlepší povrchová úprava — mexfaltový makadam se spramexovým povlakem stojí na 1 km 300.000 Kč, jestliže však se upraví pouze 4 metry ve středu silnice, asi 150.000 Kč, při čemž máme vozovku pevnou, pružnou a bezprašnou. V krajích zemědělských je snad ještě lepší úprava, vyhovující lépe i frekvenci velkých potahů, drobná vějířová kostka, provedená dnes ve vel-

ké části Německa, která stojí asi 300.000 Kč na 1 km při šířce 4 m. Ale její výhody jsou značné: kdežto asfalt nutno po letech obnovit úplně, stačí kostky jen předlážditi, což stojí poměrně málo, takže pořizovací náklad 300.000 Kč je nejvíce ekonomický, rozvrhne-li jeho amortisaci na onu řadu let, po kterou koná dobré služby. Tak jako do města patří jediné asfalt, tlumící nárazy, měkký, hladký, lehce čistitelný, na silnice, zejména venkovské, se hodí vějířovitá dlažba drobnou kostkou.

A konečně ještě jednu poznámku: Jak to přijde, že v německých krajích republiky jsou silnice lépe označovány než v českých? U nás má monopol na označování Autoklub. Nebýtí čilé Ligy motoristů, která začala jevití zájem o značení silnic, byla by se veřejná činnost Autoklubu asi omezila na vydávání triptyků a vítání cizích hostů. Teď konečně s n a d budou silnice značeny, protože Autoklub ujednal s vládou příslušnou smlouvu. Ale není to jen věcí Autoklubu. Také ve městech by mohlo být značení slušnější. Každé německé městečko v Čechách má tabulky s šipkou a nápisem: P r a g nebo B ö h m. L e i p a. Krutte se však českými městečky, hleďte cestu Mělníkem, Rakovníkem, Berounem, Klatovy — ba, hleďte cestu Prahou! V Brně máte vzorně označeny směry jízdy (na náměstí Svobody, kde je caroussel) i uzavřené a jednosměrné ulice, a sice podle mezinárodního kodexu. V Praze visí nad ulicí průhledné kříže stejně s obou stran, a nikdo neví, pro kterou stranu platí. Na Václavském náměstí vypadá to jako o dušičkách na hřbitově, zelená, žlutá, modrá, červená světélka, šipky sem, šipky tam — a představte si, že jste cizinec — tak se z tohoto ohňostroje úplně zblázníte. Přijedete-li na hranici francouzského velkoměsta a máte vůz cizí značky, dostanete do ruky plánek s červeně zatrhanými směry jízdy a uzavřenými ulicemi a pod. V Praze zaplatíte Kč 1.50, nemáte-li nic k zdanění, ale nedostanete do ruky nic. Za to vás někde na rohu zastaví strážník, protože jste jel sice docela prázdným místem za elektrikou, ale měl jste jeti kolem refuge, sice přeplněné, ale neoznačené . . . Leč to nepatří do kapitoly o silnicích. Do té patří jen ještě jedna zkušenost: Za Kobylisy válcovali silnici. Uzavřeli ji tedy a nestarali se o to, jak se dostanete dále. Žádná tabulka, udávající směr — nic. A tak jsme jezdili někudy přes Brandýs, ač jsme chtěli do Veltrus. Také na severu, u České Lípy, spravovali silnici — ale na každé křižovatce byl nápis se šipkou — nápis neumělý, jen inkoustem — ale nikdo nemusel bloudit, protože stačilo jeti podle šipek. Vidíte — to je také příznačné.

B. Markalous:

Kluby a jejich anglická tradice.

IV.

Vůbec s volbami členů byl vždycky veliký kříž. Zvláště když do toho zasáhly důvody politické, osobní, majetkové a stranické, bylo nutno volební zařízení opravit. Doba čekání, než přišel kandidát na řadu, aby se o něm jednalo, byla zkrácena z osmi až deseti let na dva až tři roky! Jen snad kandidát do Bath Clubu musí čekati pro velký nával přihlášek déle. Také musilo být odstraněno zařízení, aby jedna černá kulička ve volební urně mohla překaziti volbu,

protože někteří členové měli zakořeněný zvyk, dáti černou kuličku k a ž d é m u! Právě před několika lety dosáhly volby v jednom dámském klubu nečekaného výsledku: v urně bylo třikrát tolik černých kuliček, než měl klub členů. Ke cti anglických voličů musí být však poznamenáno, že na ně málo účinkovala protekce u některého vznešeného člena, kterou měl kandidát. Rovnost v klubech byla v tom směru úplná.

Jinak bylo klubovních pravidel celkem málo. Že se jich v poslední době vyrojilo víc, je zásluhou buržoasie, která se dostala mezi londýnskou aristokracii a uplatňuje tu svou zálibu poroučet a vymýšlet pravidla. Do jakých malicherností při tom zacházeli, je vidět z toho, že v kterémsi klubu bylo zakázáno, aby členové kouřící dýmku stáli u okna. Klubovní ustanovení byla zapisována do zvláštních knih, které byly nejdřív psány ručně, později nádherně a ozdobně tištěny a vázány. Vane z nich dech aristokratické vznešenosti členů minulých dvou století. Různé menší přestupky se nebraly většinou příliš přísně: k vyloučení z klubu se sahalo jen velmi zřídka a to v nejkrajnějších případech. Dnes se zakročuje vůči provinilým členům celkem ostřeji.

Klubovní výbor má úlohu nevďěčnou a je většinou haněná a neoblíbená. Občas se zmocní vedení klubu silná individualita, která zavede svůj pořádek a zákony — což ovšem nikdy dlouho netrvá. Někde zas je správa klubu rozdělena na mnoho oddílů — jeden se stará o vaření, druhý o finance, třetí o kouření a bůhví, oč ještě.

Vaření v klubech je vzorné, jen někde je pozorovat politováníhodný odklon od staré kuchyně, která byla pravým gastronomickým zázrakem. O dobrou klubovní kuchyň má velkou zásluhu král Jiří IV., který jako princ regent sám založil klub, kde vařil jeho kuchař nejvybranější jídla, a odkud se i ostatní kluby neučily připravovati znamenité lahůdky.

Služební personál v klubech bývá dokonalý a přece není s to, aby vyhověl nejrůznějším rozmarům některých členů. Elektrický zvonek zvoní nepřetržitě celý den a každý se dožaduje okamžitého pečlivého obslužení. Proto se personál často mění, až na několik starých sluhů, kteří jsou už s klubem a s jeho členy rostlí a i s členy klubu byli sprátení. Když jednou starý a populární číšník Sam Spring vzkázal v dopise králi Jiřímu IV., tehdy princů Waleskému, své poručení, pravidla mu Královská Výsost druhý den: »Vy a já, Same, budeme vždy dobrými přáteli, ale s hrabaty Norfolkky a Arundely nechci nic mít!«

Nejodpovědnější úřad jest ovšem úřad portýra. Ten musí znát všechny členy a uvedené hosty, poznat je podle tváře, aniž by se musil ptát po jméně, musí mít delikátní smysl pro rozeznání nevítaných návštěvníků, kteří se přišli dotazovat po některém členu klubu, musí umět je odrazit rozhodným »není přítomen« tak, aby zamezil další vyptávání. Mnoho nedopatření, nepříjemností, ba i podvodů bylo zaviněno tím, že portýr nebyl dost bystrý a opatrný. Dřív nebylo zvykem, aby portýr měl svou vlastní loži, jako dnes. Sedával v halle v křesle a vedle sebe měl skříňku s dopisy pro členy. Tenkrát nebylo nepřetržitého telefonování, pobíhání a ruchu jako dnes. Všude byl vážný a slavnostní klid.

Také dlouhé, nekonečné vysedávání v klubech od-

stranilo rychlé tempo moderního života. Dnes se už ani nenajdou nezaměstnaní lidé, jejichž jedinou činností by bylo vyseidávati v klubu dlouho do noci. Stále zaměstnaní a snad i záliba ve sportech učinily tomu přítrž. O tom, jak dlouho trvala noční zábava, se vypravuje tato historika: Jednou přijel, časně ráno, do Londýna jakýsi venkovský šlechtic a dožadoval se ve svém klubu snídaně. Ale rozespálý číšník mu odpověděl, že se po šesté hodině ranní žádá večeře už nepodává. Dnes není po jedné hodině v klubu téměř nikoho a pokuty, které se dřív platily za dlouhé vyseidávání, téměř zmizely. Jen náruživí hráči bridge a whistu se zdrží občas déle, ba dokonce jednou ve známém klubu ve West Endu strávili tři členové při kartách celou noc, což způsobilo velké vzrušení. Jednou navštěvoval jistý londýnský klub muž, který měl nepřemožitelný odpor k tomu, aby šel domů spat. Zůstal vždy až do zavření a k vůli němu musel celý klub být udržován v chodu až do hodiny, kdy se mohl zavřít. I když onen člen platil ochotně velké pokuty — až 17 liber — za předržení noční hodiny, přece způsoboval klubu značnou škodu svým podivinstvím. Dnes se už nikde nenechává tak dlouho otevřeno, jako dřív, jedinou výjimkou snad je klub »G o t t i c k« (zal. 1831, má 600 členů), kde se každou sobotu večer pořádá slavnostní večeře, která se protáhne pozdě do noci.

Nočním sezením a hrou v karty si získaly kluby špatnou pověst u sporádaných občanů jako místa, kde se svádějí lidé na špatné cesty. Ale teď už zmizela z klubů i hazardní hra v karty a hraje se jen bridge o malé částky peněz. Bridge byl v Anglii zaveden až r. 1894, kdy už dávno byl zdomácnělý na východě, hlavně v Persii. V některých klubech jsou dosud karetní kroužky — jako v »B a l d w i n« klubu, však spíš se tu hraje pro mírné pobavení než vzrušující hazard. Dříve věděli majitelé klubů dobře, jaký zisk jim plyne z hráčské vášně hostů a proto lákali je do klubů vybraným jídlem a pitím. Tím byl pověstný hráčský klub Crockettův, který tak těžce konkuroval klubům ostatním.

I když většina hráčských klubů zmizela, dosud existují kluby, shromažďující milovníky dostihů. Jsou to většinou mladí lidé, kteří mezi sebou uzavírají značné sázky. Stejně je tomu tak u fanoušků cricketrových.

Střediskem vznešených sportsmanů je od zániku staromodního klubu Raleigh novější, 1887 založený Badminton (v Piccadilly W 1).

Jiný podstatný rozdíl nynějších klubů od minulých je to, že se v nich vypije daleko menší množství alkoholu. I když dovedli kdysi členové snášet pozoruhodná množství brandy se sodou bez nejmenší známky opilosti, přece každodenní pití škodilo. Dnes se za to vypije mnoho čaje. Největší pijáci se před šedesáti léty těšili skryté úctě, byli zvaní »kapitány« a »majory«, kdežto dnes ten, o němž je známo, že má sklony k nemírnému pití, nese na sobě znamení hanby; kdo vybočí, stane se v klubu nemožný.

Dnes je také snaha zmenšit aspoň v klubech pověstnou nudu anglické neděle. V jednom nebo ve dvou se už dovoluje hrát billiard, karty jsou v neděli ještě všude zakázány.

K obědu se chodí pouze ve smokingu — v tom směru je zákon přísnější než kdy jindy.

Každý klub má své zvláštní figurky: jsou to tiší, vážní »stálí úředníci«, které jejich život mezi papíry

změnil na bezduché automaty. Kde je jich větší počet, tam dostane klub ponurý a slavnostní ráz. Pak to jsou záhadní a tajemní lidé, o kterých nikdo nic neví, odkud jsou, co jsou zač a jak se do klubu vlastně dostali. Sami nikdy neodhrou roušku, zakrývající jejich podivnou existenci. Horší jsou však členové, kteří ustavičně mluví, a nejhorší jsou členové jízliví a koušaví, kteří se objeví vždycky tam, kde je jich nejméně potřeba. Stále se s někým hádají a obtěžují ostatní svými stížnostmi a nářky. Jiným zjevem jsou vážní, slavnostně vypadající lidé, kteří stále něco studují nebo se tváří, jakoby studovali. Jejich říší je klubovní knihovna, kde jsou neomezenými pány. Některé kluby jsou zatíženy popudlivými pedanty — s nimiž se nedá vůbec vyjít. Dovedou dělat dlouhá kázání a výklady, ale jejich řeč je vždy monolog; jsou uraženi, když je posluchač přeruší, natož, odváželi se jim odporovat; za to sami mluví s největší vážností o věcech, o nichž nic dohromady nevědí. Dříve měl každý klub své šprýmaře, kterým bylo mnoho dovoleno. Tropili si žerty nejraději ze starších, důstojných pánů a někdy ovšem zašli tak daleko, že musili být vyloučeni.

Velké potíže působili klubům členové výstřední a podivínští. Jednou chodil po londýnských klubech muž, který si dal všude předložit všechny noviny z minulého týdne, dlouho je četl a studoval; pak sešel k portýrovi a pravil mu: »Vzkažte ministerskému předsedovi, že jsem po bedlivé úvaze zjistil, že nynější kabinet musí být rozpuštěn. V úterý ho přijdu navštívit a poradím mu, jak sestavit nový.« Jiný člen klubu měl stálou manii chodit ustavičně dolů a nahoru po schodech. Jakmile přišel do klubu, běžel až do podkrovní budovy, pak zas dolů, tam se chytil za hlavu, jakoby byl něco zapomněl a pádil zas nahoru. Když se zavedla do klubu zdviž, byl nějaký čas velmi smutten. Ale pak patrně poznal její výhody a téměř, prý, se z ní ani nehnul. Kterýsi podivín měl zas ve zvyku dívat se neustále v klubů do zrcadla a při tom se hlasitě chechtal. Méně příjemně překvapil své spoluchleny muž, který si jednoho deštivého dne nechal mokré boty za dveřmi a sušil si ponožky u krbu.

Na začátku nynějšího století byly londýnské kluby vážně ohroženy, protože byly poškozovány moderními komfortními restauracemi, neboť samy se vzpíraly zavésti potřebné novoty. Z konjunktury těžily nějaký čas velmi četné »restaurant clubs«, které však dnes úplně zanikly. Z nich nejmódnější býval »Amfitryon«, řízený po francouzském způsobu, který měl 700 členů z nejvyšších kruhů. Ceny byly tam přímo úžasné: za prvotřídní oběd se platilo 10 liber, to jest 1.600 korun. To bylo příčinou, že se Amfitryon brzy zavřel, nechávaje jen vzpomínky a kupu nezaplacených účtů. Podobným podnikem byl »Maison Dorée Club«, jakási odbočka pařížského restaurantu. Byl nádherně vyzdoben zlatem, vyřezáváním a obrazy pastýřských selanek. Ale ani tomu, ani jiným přepychovým také-klubům toho druhu se nedařilo; nebylo útulo ani veselo a strnulá vznešenost se nevžila.

I když byly kluby nuceny zmírniti svou exkluzivnost, aby vůbec zachovaly svou existenci, přece zůstalo jich několik, kde se staré podivné zvyky dosud zachovávají. Je to »Traveller's Club« (»Klub cestovatelů«), kam může být přijat jen ten, kdo byl nejméně 500 mil vzdálen z Londýna. Všichni ostatní, byť sebe vznešenější kandidáti, jsou důsledně odmítáni.

Dnes je tento klub vhodným místem hlavně ke čtení, rozjímání a dřímání; jeho místnosti i celé ovzduší je chladné a střízlivé.

Ve dvacátých letech minulého století vznikl pro obchodní potřeby bankéřů a obchodníků »Oriental Club«; jeho předchůdci byly drobné kluby, či spíše sdružení, jako »Calcutta Club«, »Madras Club«, »Bombay Club« a »China Club«. Někteří členové dlouhým pobytem v cizině pozapomněli poněkud na evropské mravy a tak přestupována v těchto klubech velmi často etiketa. Místnosti Kalkutského klubu jsou ozdobeny portréty členů, kteří většinou zaujímají vysoká postavení v Indii, vzácnými loveckými trofejemi ze všech končin světa; zajímavá je knihovna, která obsahuje mnoho knih od členů klubu. Podobného druhu je klub »St. James« (sv. Jakuba), stojící v Piccadilly na místě veselého bohémského Coventry Club. Sídli ve starobylém, krásném domě a už z ulice je vidět starožitnou kašnu na nádvoří. Klub má ve svém majetku několik krásných obrazů od Turnera a Herbartu Schmaltze, nádherné svícný a koberec, ručně pracovaný ženou původního majitele domu, hraběnkou z Coventry; jídelna a dvě přílehlé, osmihranné místnosti mají bohatou štukaturu a nástěnné malby. V klubu sv. Jakuba se dosud udržuje ona veselost a čilost, která jakoby zmizela z většiny dnešních klubů.

Blízko je nově založený exklusivní »Turf Club« (dostihový klub), kde se do nedávna svítilo svíčkami.

Jiný modní klub je »Marlborough Club«, kde se prvně smělo kouřit. Dříve se tu hrálo o vysoké sumy a dosud se ukazuje v přízemí místnost, vyhrazená poradám věřitelů se členy klubu.

Na místě dnešního hotelu Ritz stával »Isthmian Club«, přezdívaný »Creche« (jesle), protože tam chodili velmi mladí lidé. Dnes se přestěhoval do jiné budovy a po příkladu mnohých modních klubů si zavedl oddělení pro dámy.

Velmi příjemný je společenský klub »Windham«, nazvaný podle svého zakladatele Williama Windhama, který byl vzorem dokonalého anglického gentlemana.

Střediskem mladých lidí je »Bachelor's Club«, kam mají přístup pouze bakaláři: jakmile někdo postoupí výše, koná se volba, smí-li v klubu zůstat. I dámy tam mohou být voděny jako hosti, ale jen takové, jejichž společenské postavení dovoluje, aby mohly být představeny u dvora. Podobně je tomu i v klubech »Orleans« a »Wellington«.

Vysloveně anglického rázu je starý nepolitický klub »Union« na Trafalgar Square. Založen byl v roce 1805 a čítal nejdřív 250 členů, mezi nimiž byli vévodové ze Sussexu a Yorku a básník Byron. Za patnáct let vzrostl počet členů na 800, a dnes se Union Club stal největším klubem vůbec. Dosud zachovává pověst dobré anglické kuchyně a pečlivě vybraných vín. Vyhlášeným jídlem tu byla skopová kýta a jablkový dort. Celé zařízení, od nábytku, zhotoveného slavným čalouníkem Dowbigginem až po hodiny od královského hodináře, dýše solidní nádhrou a pohodlím minulého století.

Předním politickým klubem je »Carlton Club«, založený vévodou z Wellingtonu a jeho přáteli. Je střediskem konservatismu a mezi svými členy má mnoho vůdčích osobností londýnského politického svě-

ta. Býval a dosud je dějištěm mnohých soukromých politických a finančních úmluv; jeho knihovna obsahuje téměř všechny spisy a žurnály politické. Nedávno byl obnoven tak, že je dnes snad nejkomfortnějším klubem světa.

Nejlépe ze všech klubů prospívá »Junior Carlton«, který má své vlastní statky v ceně asi 200.000 liber. Jeho knihovna je jednou z nejpříjemnějších a nejklidnějších místností Londýna. V malé jídelně stojí největší kulatý stůl města, kolem něhož se může sesednouti dvacet pět lidí.

»Conservative Club« byl založen roku 1845 a obývá nádhrou budovu, vystavěnou v klasičtém slohu v Jakubské ulici. Je zařízen mahagonovým nábytkem a má pozoruhodnou knihovnu, bohatou hlavně historickými spisy.

Střediskem liberálů a Whigů je »Devonshire Club«, který má přepychová slohová zařízení a výzdoby. Při jeho otevření se mu říkalo »nové pandemonium«. Stěny byly pokryty brokátlem, zlatem a zrcadly a mimo čtyři nádhrou vypravené boudoiry bylo tu několik tajných místností, kde se mohly v bezpečí projednávat nejchoulostivější politické záležitosti. Majitel klubu Crockford si vydržoval nejlepší kuchaře, z nichž někteří, jako Louis Eustache Ude a Francatelli byli známí po celé Evropě. Jejich výtvo-ry — hlavně třešňový puding — zůstaly dodnes nesmrtelné.

Vznik i jméno »Reform Club« jest od reformního hnutí z let 1832, kdy se tento klub ustavil jako středisko zastánců zákona, kterým se rozšířilo a spravedlivěji rozdělilo volební právo. Jeho zakladatelé projevíli mnoho uměleckého smyslu ve volbě obrazů pro klub i v architektuře klubu samého. Je vystavěn podle paláce Farnese v Římě; prostorná halla chová busty slavných státníků a politiků a krásnou sochu Elektry. Dříve byly tu pořádány slavné politické bankety O'Connellovi, Lordu Palmerstonovi a Ibrahim pašovi. Ne nejmenší zásluhu při nich měl francouzský kuchař Soyler, proslulý autor »Znovuzrození gastronomie«. Ale nechodili tam jen politikové; stálým návštěvníkem býval romanopisec Thackeray, pak tu býval stálý stůl žurnalistů, kde bylo sice zakázáno mluvit o politice, odkud se však zrodilo mnoho vtípů a historek, které potom kolovaly Londýnem.

Tím nejsou zdaleka vyčerpány všechny politické kluby v Londýně; zmínky si zaslouží ještě »Constitutional Club«, »Junior Constitutional« a »National Liberal«.

Přísní evangelíci si založili »National Club«, který dodnes udržuje náboženskou tradici; je jediným klubem, kde se ráno i večer předčítají modlitby. Jeho ráz je vůbec vážnější než v ostatních klubech; tím se podobá universitním klubům oxfordskému a cambridžskému, které byly založeny děkanem university a biskupem a které shromažďují členy, kteří byli spolužáky na universitě.

»United University Club« v Pall Mall zachovává status 1000 členů university oxfordské a 500 členů cambridžské. Má velkou sbírku universitních kreseb a obrazů ze života v kolejích. Byl to oblíbený klub státníka královny Viktorie Gladstona, který zde občas pojídal řízek, čta při tom nějaký uč-

ný spis. Každý člen musí mít nějakou universitní hodnost. Shromáždí se tu opravdová duševní elita.

Nově byl založen »New University Club«, »New Oxford« a »New Cambridge«, kterým se daří velmi dobře, ač nemají nic svérázného a pozoruhodného.

Emanuel Moravec:

Sovětská vojenská literatura.

I.

Ruská armáda podobně jako rakouská celých sto let před světovou válkou nemohla se pochlubit kloudným úspěchem v poli, ač její voják byl tělesně zdatný a důstojník bystrý a vzdělaný. Carský voják, občansky zakrnělý, pochodoval a válčil z bázně před tresty a nestál-li právě proti Turku, rád hledal klid v zajetí. Starému důstojníku byla cizí kázeň drobná a soustavná práce. Touha po hrdinské originalitě přerůstala snahu po zdolání denních šedých povinností, bez nichž každý organism chátrá. Rus vůbec ke každému výkonu potřeboval vzruchu. Na vše rád hleděl s výše, ve všem hledal spíše dojmy než zákony, více pestrost než řád, spíše opojení než tvrdou povinnost. Ruský inteligent byl sám sobě kapličkou. Věděl, že jemu podobných ruský národ má poskrovnu. Proto se někdy zdálo, že pokládá za značný klad již to, že existuje. Odpor k drobné, bezbarvé práci připomínal snivost orientálců, něco co se dá označit jako »milý« egoism. Ruský důstojník byl inteligentem a proto jeho duševní produkce nesla všechny klady a nedostatky ruské inteligence. Rád hloubal nad širokými, řekl bych vznešenými otázkami vojenského umění. Méně již ho poutávala jejich praktická stránka organizační, technická nebo výcviková.

Chronické porážky ruské armády neměly původ v nedostatečném vzdělání velitelského sboru jako spíše v jeho velkorysosti povznesené nad skutečností. V ruském generálním štábu byl nadbytek Napoleonků, ale málo štábních techniků a taktických inženýrů. To se zračilo také ve vojenském písemnictví, které hodilo se pro každou jinou, pokročilejší armádu, jen ne pro ruskou, vynikajíc duchaplností podání a půvabem slova. Nikdo nepočítal s ruskou duší, jaká byla opravdu pod vojenským kabátem. Nikdo nechtěl připustit si chatrnost prostředků, kterými disponoval. Napoleonkové chtěli na želvě přednést Achila, a papír jejich vtíp snesl. Výchově a vzdělání ruského vojáka nevěnovala se ani z daleka taková pozornost jako v jiných armádách, kde ostatně tyto otázky byly posledními v abecedě. Vše se v pokoře točilo kolem »zázračného bohatýra« děda Suvorova. Voják dresírovaný sto let starým, nemožným a tupým kultem bodáku měl v čele generální štáb, který po porážce v roce 1905 obrátil na čtyřáku. Malátnou obranu japonské kampaně nahradil prostě dravě hbitou Schlieffenovou doktrínou o střetném boji, zatím co ruský voják zůstal negramotným Ivanem hlupáčkem. Výsledek nedal na sebe čekat v taktice masakrů, operativních zmatcích a v strategické pohromě, která vyvrcholila revolucí. Rusové dovedli být půvabně neodpovědnými. Jejich neschopnost praktické tvorby projevila se jedinečně na jezdecktvu, které ve světové válce žalostně zklamalo, ač mělo naprostou převahu nad jezdecktvem německo-rakouským, které převyšovalo jak jakostí koní tak také v jezdeckém

umění. V ruské carské armádě platil závěr hodící se na mnohé ruské podnikání: Oslnivá a poutavá teorie, podprůměrný výkon praktický a organizační neschopnost, která zavání anarchií.

II.

Foválečný a revoluční nedostatek přiblížil Rusa západu. Naučil ho hodnotit význam drobné práce, organizace Rus přestal tvořit podle nálady.

Válkou světovou i válkami občanskými se ruské vojenství literárně nepovzneslo. Když v roce 1917 se komunisté zmocnili vlády, ruská vojenská elita (z valné části vlivem generála Brusilova) nabídla své služby nové vládě. Ti, kdož z ní se účastnili občanské války proti sovětům, až na výjimky vegetují kolem »Vojenského věstníku«, který se vydává v Bělehradě. Skupina »starých«, která v Rusku zůstala, budovala rudé vojenské školství, organizovala rudou armádu a vychovávala v rudé akademii generálního štábu dorost velitelský, který zvolna hlásí se k slovu.

V sovětské vojenské literatuře opakuje se něco podobného jako v Německu. Staří odborníci pracují na dílech historických, zatím co mládež piluje a hloubá nad výcvikem, organizací a technikou. Porovnáváme-li již obě literatury, pak v ruské je méně zpěvu nad slávou minulosti (carských armád) a více zájmu o přípravu války, její psychologii se zřením na široké masy. Rudí myslitelé vojenští pracují dnes velmi kriticky a opatrně na problémech obrany státu. Vidí, že v příští válce nevystačí se zkušenostmi armády carské ze Světové války a s poznatky rudých zástupců z válek občanských. Studují zevrubně vojenství západní a úzkostlivě sledí za technickým pokrokem. Je přirozené, že tento hlad po vědě a s ním spojený chvat, nedávají vždy prvotřídní plody. Ale tam, kde domácí rozum nestačí, bez rozpaků přeloží se nebo vykuchá práce německá, francouzská nebo anglická.

Sovětské vojenské písemnictví prodělalo několik vývojových fází. Prvé údobí od roku 1917 do roku 1922 dá se označit jako konservační. Ve zmatcích občanské války hledělo se nachvat ze starého ruského vojenství upotřebit vše, co se jen dalo, ať již šlo o materiál, organizaci nebo způsob výcviku. Pouze forma kázně a velení ve starých zásadách se překřtily. Tehdy staří vojenští literáři věnovali se pracím »neutrálním«, jako je historie ruského válčení do revoluce. Sdružili se ve »Vojensko-historické komisi«, která vydala sedm ne právě obsáhlých, ale hanebně vypravených svazečků »Strategie války 1914—1918«, něco cizích překladů a několik svazků »Historického sborníku«.

Druhé údobí od roku 1922 do roku 1924 je ve znamení propagandy. Nebudovala se tentokrát rudá armáda obranná jako v prvním údobí, nýbrž nástroj světové revoluce, kterou ruští proroci slyšeli přešlapovat za dveřmi. Tato doba připomíná křiklavým rozdílem mezi neodpovědnou odvahou a nedokonalým nástrojem slávu a skon carské armády. Knižní trh byl zaplaven sbírkami vzpomínek z občanské války, soubory dokumentů, ličením vzniku rudé armády a nudnými, drze tlustými sborníky revolučního hlasatelství, které málo kdo dočítal. Sem patří také pětisvazková sbírka dokumentů, které Trockij zapůjčil své jméno a kterou nazval: »Jak se ozbrojovala revoluce«. Ani tehdy nechyběly práce o otáz-

kách moderní techniky a taktiky. Nebylo v nich však plánu, vyjma snahy po seznání poválečné německé literatury, která byla hromadně a bez výběru do ruštiny překládána. Příčinou byt značně vzdálenou, byla patrně strategická koncepce rusko-německého sdružení zájmů, kterou hlásal v díle »O budoucí vojenské doktríně« významný budovatel rudé armády Vacetis.

Třetí údobí od roku 1924 až do nynějška nese ráz studijní a tvůrčí. V prvním údobí »oprašovalo se staré« a v druhém hledělo se oprášené znásobit »revoluční dravostí činu«; v třetím údobí třídí se opatrně plody údobí předchozích podle moderních zásad a poznatků vojenské nauky a psychologie. Je tu více klidné kritiky a méně zanícených chorálů politických. Světová revoluce ocitla se totiž »ad acta« a klidní odchovanci Frundzeho uložili také »ad acta« revoluční elán Trockého, který se podezřele podobal suvorovské »záračné hrdinnosti« a poraženému německému »Sturmeistu«. Také v Německu prozřívá mladší odborníci, kteří jako velitelé nižších jednotek sdíleli zkušenosti a dojmy se svými vojáky v předních liniích, počali brzdit tento »morální vzlet«. Práce ruských vojáků z třetího údobí méně se obírají vojenskou historií, za to více otázkami organizačními, technickými a výchovou nižších velitelů. V mnohých knihách vyjma hesla »Proletáři všech zemí spojte se!« v záhlaví a tu a tam zmínky o »politické rozvředce« málo co připomene, že jde o díla rudého původu. Zřídka se zavadí o citát z Marxe a Lenina, za to vzpomíná se často výroků »buržoasních« vojevůdců až do arciknížete Karla a nebožtíka Radeckého.

III.

Podle obsahu dá se obsáhlá sovětská vojenská literatura rozdělit pro přehled do několika skupin:

a) práce, které zkoumají původ, podstatu, přípravu a pravidla řízení války (strategie), vývoj válečného umění a tažení;

b) umění operační, taktiku vyšších jednotek, přesuny, zásobování a válečnou výrobu;

c) spolupráci různých zbraní, taktiku pěchoty, jezdecktva, dělostřelectva, technických částí, letectva, bojové vozby, plynů, techniku zbrojní, opevňovací, dopravní, spojovací doplňovací;

d) výchovu a vzdělání vojáka, politickou práci v armádě a v poli, propagandu úkolů armády mezi občanstvem a mládeží a spolupráci nevojáků ve válce s frontou.

IV.

Úvodem do sovětské strategie je dvousvazkový sborník: »Strategie v pracích vojenských klasiků«, kde se podařilo výstižně shrnouti myšlenky velikých strategů Lloyda, Napoleona, Levalla, v. d. Goltze, Foche, Schlieffena, Büllowa, arciknížete Karla, Moltkeho, Boguslavského, Leera, Delbrücka a jiných.

Nad své prostředí vynikajícím je »Strategie« bývalého generála Svěčina, znovu vydaná v roce 1927, která, jak se zdá, je dnes nejobsáhlejší a nejpřehlednější pokusem o snůšku moderních strategických názorů, přizpůsobeným státní politické doktríně. Rusové si také přeložili výtah z francouzského moderního díla plukovníka Culmanna: »Strategie«.

Svíčičkou materialistickému socialismu jsou oficiální sborník »Válka a její umění s hledišť historického materialismu« a překlad Mehringových »Črt z válečných dějin a válečného umění«.

Mobilisaci průmyslu a politické přípravě války je určeno mnoho prací. Obsáhlými díly jsou řešeny otázky ovládnutí moří (Středozezemního a Tichého oceánu). Vacetis, který, jak již bylo vzpomenu, zkoumal otázku »Budoucí vojenské doktriny«, neměl valné štěstí. Moderní psychologie je mu cizí, o revoluční ani nemluvě. Psal tu pro komunism nekomunistický komunist.

I dějiny vojenského umění mají svá díla. Vedle Lukina-Antonova »Z revolučních armád« je tu nově vydané a důkladně přepracované dílo Svěčinovo: »Vývoj vojenského umění«, které ve dvou svazcích podává přehled od nejstarších dob po Světovou válku. Již prvé předválečné vydání bylo vynikajícím činem. Letošní vydání je obohaceno jak ve zpracovaném materiálu tak také v myšlenkové stavbě, kde psychologicko-hospodářským příčinám válek dostalo se zasloužené pozornosti, třeba trochu politicky fádni. Velmi uznale se o něm vyslovila německá kritika.

Vedle prací »Vojensko-historické komise« mají cenu Novikova: »6. p. divise u Lodže«, Čerkasova: »Dobývání Přemyšlu«, Rogvoldovo: »Jezdecktvo I. armády ve Vých. Frusku« a Bonč-Brujevičova: »Ztráta Vých. Haliče«, studující tažení staré armády. O revolučních bojích a občanské válce vykládají Kakurinova »Strategie občanské války«, Kakurin-Melnikova: »Válka s Bělopoláky«, Sapošnikova: »Na Visle« a překlad Pilsudského: »Rok 1920«, Západní bojiště těšilo se již menší pozornosti. Je tu Novického: »Tažení v Belgii a ve Francii roku 1914« a nedávno vytištěná studie Movčinoва: »Postupné operace na základě Marne a Visly«. Velmi zajímavou studií psychologie a díla rakouského generálního štábu je Sapožnikův »Mozek armády«. Vedle těchto prací byly vytištěny desítky kratších studií původních a četné překlady z cizích literatur, kde nechybí paměti Ludendorffovy, Kuhlůvy, Hoffmannovy atd.

Pozorujeme, že vojenská tvorba sovětská snese ve strategii a válečném dějepisectví jak v množství tak také v hodnotě srovnání s tím, co vykonali jiní národové po Světové válce. Nesmí se však zapomínat, že v Rusku klid k práci nastal až v roce 1922, zatím co na západě již od roku 1918 vysedalo se u psacích stolů.

Politický převrat přinesl zdravější a kritičtější poměr i starých odborníků k staré práci. Nová ruská vojenská literatura netrpí historickým fetišismem, kterému se upsali odborníci němečtí a i francouzští. Odmyslíme-li si politickou strnulost a stranickou sveřepost, které místy prorážejí nad odborný povrch, lze mnohý z ruských poznatků upotřebit pro obranu státu u nás spíše než francouzský a německý.

V.

Jefimov zkoumá »Velení v cizích armádách«. O vojenské psychologii pojednává mnoho prací. Volkov probírá činnost vojenských převozů. Karetiagin učí zásadám mobilisace průmyslu. Prací úctyhodnou je Kapustinovo »Operační umění v posílní válce«. Úvodem k studiu moderní taktiky je dvou-

svazkové dílo: »Taktika v pracích vojenských klasiků«. Pojednání o všeobecné taktice napsali: Verchovský, Kakurin, Menčukov-Zubov. Velmi dobrou se zdá právě vydaná »Všeobecná taktika« Morozova. Vedle toho je zde překlad Balckova »Vývoje taktiky po Světové válce«, Cochenhausenova »Velení jednotkám«, německého řádu »Führung und Gefecht« a zatímního řádu francouzského.

Zvláštnímu zájmu se těší noční operace, zpravodajská služba, pouliční boj, horská válka, boj na styku jednotek, boj o řeku, boj střetný, boj o pobřeží. Bohatou je literatura o spolupráci dělostřelectva s pěchotou. Otázkami obrany státu, vojenskou psychologií a metodami velení zabývá se měsíčník »Válka a revoluce«. O pěchotě vydal nedávno práci býv. generál Lignau. Studuje se činnost praporu, pluku, malých jednotek, taktika kulometná a výcvik pěchoty v cizině. Pěchota hledá zřejmě cesty z poválečných předpokladů o boji malých jednotek (družstvo) co nejjednodušší zásady organizace palby a pohybu.

Také dělostřelectvo nebylo zanedbáváno. Je tu několik taktik dělostřelectva (Sapožnikova, Syromjatnikova, Kozlovského). Znovu se vydalo »Dělostřelectvo v útoku a v obraně« bývalého generála Kireje (nyní velitele čs. děl. brigády) a přeložilo znamenité dílo francouzského generála Herra: »Dělostřelectvo v minulosti, přítomnosti a budoucnosti«. Pozoruhodným celkem je literatura o jezdecktvu, které sovětská vláda podporuje podobně jako vláda carská. Jeví se snaha vybavit ho palebnou silou, zdokonalit jeho taktický i operační manevr, jak ukazují práce Baltušis-Zemajtise »Taktická příprava jezdecktva«, Batorskýho »Služba jezdecktva«, Svěčnikova »Přezvědy armádního jezdecktva«, »Technické práce jezdecktva« a díla jiných. O letectvu píše Belc ve »Vzdušných jednotkách«, Jacyk v »Taktice vzdušných sil«. Vedle toho je zde řada překladů z cizích literatur a služební dílo »Taktika letectva«. Rozvoji letectví civilního i vojenského je věnován »Letecký věstník«. V tomto oboru se v Rusku horečně pracuje a studuje.

Velmi pečlivě a široce je sledován boj plynů. Dbá se, aby nejen vojsko, nýbrž i obyvatelstvo seznámilo se s jeho zásadami. Otázka zásobovací, která vždy byla tichou ruskou tragedií, rozebírá se až do nejmenších jednotek velmi podrobně.

Z tohoto stručného přehledu je vidno, že sovětská autoři velmi se zabývají technikou a taktikou různých zbraní. Hýčkány jsou hlavně zbraně nové: letectvo, bojová vozba a plyny. Světový technický pokrok vojenství podává obsáhlý měsíčník »Válka a technika«, kde hlavně novinikám anglickým a americkým je poskytováno značně místa. Z němčiny přeložili si také Schwarteho »Techniku ve Světové válce«.

VI.

Pozoruhodnou kapitolou ve vojenské literatuře sovětské jsou díla, věnovaná osvětě a politice v armádě. Materiál je obsáhlý, ale v celku nudný. Formou připomíná kazatelské knihy a metodou nadvlasteneckou propagandu ražby německého měsíčníku »Kriegskunst im Wort und Bild«. Knihou knih je však nesporně Blumentalova »Politická práce ve válce«, kde nás drtí a k úsměvu budí všestranná předvídatost, jak by se využilo každé minutky pro politické zaškolení vojáka. Učí,

jak se politicky pracuje mezi vojskem při dopravě železnicí, jak za oddechu, před útokem. Jak se rozleptává mravně nepřátelská armáda, jak se má postupovat při politické práci mezi obyvatelstvem obsazeného nepřátelského území. Tato velebníha připomíná zevrubná německá díla jako »Přírodní lékař« o 5 objemných svazcích, který »zdobíval« domácnosti, aniž se četl.

Za to vzornou pomůckou pro vypěstování třídního patriotismu sovětského vojáka je »Kniho vnička rudoarmejce«, kde jsou uveřejňovány nejen úvahy popularisující otázky politické, nýbrž také spojené s povinnostmi služby. Voják se tu učí sebevědomému opovržení vším »nesovětským«, vykládá se mu smysl jeho povinností a účel armády, kterou pověřil »proletariát« hlavním úkolem při budování nových řádů světa. Stačí uvést názvy: »Rununsko bojarů a jeho armáda«, »Pochodující pěchota«, »Vnitřní fronta rudé armády«, »Jak se uplatní partizáni?«, »Kamarád v boji«, »Jak se užívá map«, »Jak kreslím náčrt?«, »Zápas s Denikinem«, »Rudá garda«, »Rudé loďstvo v občanské válce«, »Padni, ale kamaráda neopouštěj!«, »O miliční armádě«, »Boj v noci«, »Boj lehkého kulometu«, »Střelec v boji«, »Velitel záložník«, »Jezdecké přepady«, »Spolupráce zbraní«, »Jak chráním své zdraví?«, »Velitel děla«, »Jak stavíme opevnění, mosty a cesty?«, »Práva a povinnosti rudoarmejce«, »Radio ve válce«, »Spojovací služba«, »Boj v lesích«, »Jak v boji se využije místních přednětů?«, »Pes ve válce«, atd., atd. K těmto knižičkám bývá připojen útržkový lístek s vyzváním: »Soudruhu čtenáři!«, kde je žádán, aby odpověděl na tyto otázky: 1. Co se Vám v knižce zvlášť zamlouvalo?, 2. Co jste nepochopil?, 3. Co v knižce postrádáte?, 4. Jaké knižky byste ještě rád četl?, 5. Jaké máte vzdělání?, 6. U jaké zbraně sloužíte, v jaké hodnosti a čím jste byl před nastoupením vojenské služby?

Vedle »Vojenského věstníku«, který si hledí potřeb armády jako celku je tu pro řadového vojáka a nižšího velitele (poddůstojníka) čtrnáctidenník »Rudoarmejec«, který hledí vyhovět základním požadavkům osvětovým a politickým. Pomineme-li mlčením nekritické a bohaprázdne výstřelky politického záští, podobně pusté jako hysterie západního nadvlasteneckého klábosení, je ruský voják velmi dobře zpracován na »sovětského vlastence«. Je to proto, že při každé příležitosti hledí se zdůraznit jeho osobní význam řadového na společném díle, že se tříbí jeho sebevědomí stavovské, že se stále mu drží před očima jeho ušlechtilá povinnost bojovníka za práva utlačovaných. Průměrný pologramotný ruský voják má dnes o »buržoasním« západu podobnou představu jakou měl o »sveřepém« Turku západní venkovan před stoletím.

Výklad úkolů sovětské branné moci v širší veřejnosti není pouze věcí státní žurnalistiky, nýbrž i povinností spolků a klubů. Pečlivě se dbá, aby stále byl udržován co nejživější vztah armády k veřejnosti. Hlavně v poslední době jsou vydávány za podpory civilních obranných organizací (připomínajících bývalé »Flottenvereiny« s tím rozdílem, že místo »pánů« vedou zde »proletáři«) dvě bohaté letákové knihovničky: »Obrana SSSR« a »Na stráž SSSR«. Poslední je zvlášť pestrá. Probírá prostým slohem lidové rozprávky tyto otázky: »K čemu jsou ruční granáty?«, »Jak se stanu důstojníkem v rudé armádě?«, »Jak se naučím střílet z pušky?«, »Jak vojsko přechází řeku?«, »Rozprava o bojové vzbě«, »Přisluš-

DOBA A LIDÉ

ník náhradní zálohy na vesnici«, »Jak se válčí s plynem?, »Jak se zastíráme?«, »Co je dělostřelecká příprava?«, »Jak si počíná jezdecká hlídka?«, »Jak si usnadníme pochodování?«, »Čím je obyvatelstvo ve válce nápomocno armádě?«, »Kázeň, odměny a tresty v rudé armádě«, atd., atd. V druhé polovině a hlavně letos byly za babku vydány celé desítky těchto letáčků v příjemné úpravě.

Soustavná propaganda armády je také věcí »Komsolu« (komunistického svazu mládeže) a povinností patronátu měst a závodů nad jejich vojenskými jednotkami. Snaha, aby armáda s obyvatelstvem splýnula zájmově i ideově jeví se v každém podnikání armády a v každé lokální politice.

VII.

Charakterisuje-li poválečnou francouzskou vojenskou literaturu duchaplné umění slova hrdě a žárlivě tonoucí ve vlastních vítězných zkušenostech, německou zoufalá touha sladit Schlieffenův odkaz s potřebou přechodné obrany, masivní důkladnost ve studiu všeobecné taktiky a lehkomyšlné přečeňování psychologie odvety, pak sovětská vojenská literatura je ideově chaotickou, ale pečlivě seskupenou snůškou cizích poznatků ruský glosovaných. Je méně skvělá, ale myšlenkově prostornější než literatura francouzská, kriticky opatrnější a programově pestřejší než literatura německá.

Sovětská vojenská literatura je přehledem toho, co se na celém světě ve vojenství po Světové válce vykonalo. Zdá se, že i to, co je vydáváno za práce původní (sovětské) je v podstatě ze 40% německá moderna starých zbraní, z 30% francouzsko-anglická technika zbraní nových, z 10% klasický odkaz staré armády, z 5% válečné zkušenosti od r. 1914 na frontě východní a z 15% revoluční psychologie politického vojenčení, kterou jen částečně lze zařadit mezi prvky vojenského studia. Podrobné pitvání cizích myšlenek je nesporně prospěšné sovětským řádům a předpisům, které vycházejí později než u armád západních a mohou proto být dokonaleji zpracovány.

Zvolna přechází údobí studijní v konstruktivní, kde zřením na osobitost ruských poměrů hledí se při budování doktriny volit jen to nejvhodnější bez ohledu, zda to vymysleli Němci nebo starý Džingis-Chan. Je však již nyní zřejmý útek od »útočné hysterie«, kterou podle Svěčina Schlieffen nakazil všechny evropské armády a kterou ve Světové válce odstonala armáda carská a na kterou sovětské Napoleonkové doplatili mrzutě ve válce s Poláky.

Příjemnou vlastností nových ruských prací je výrazová jasnost a populární přehlednost studované látky. Méně pěknou vlastností je však zamlčování pramenů, z nichž bývá sáhodlouze opisováno. Nepěstuje se více vznešená mystika výrazová a slovní rebusy pochopitelné (i nepochopitelné) velmi zběhlým odborníkům. Také staří spisovatelé přizpůsobili se znamenitě sovětskému světovému názoru a nižšímu vzdělání průměru nové obce čtenářské. Pokulhává-li dnešní sovětská vojenská literatura jako informační všehochoť v koncepci doktriny, přec stojí výše ostatních v tom, co učinila pro popularizaci vojenských disciplin v široké veřejnosti.

Jak žil autor dobrodružných románů.

Není-li životopis nejúspěšnějšího romanopisce dnešní doby dosti zajímavou věcí? Edgar Wallace je dnešní době něčím takovým, čím dobám dřívějším byl Dumas. Podáváme zde stručný obsah jeho vlastního životopisu.

I.

Edgar Wallace začíná svou autobiografii takto:

»Jsem si vědom, že tato kniha se bude velmi lišit od memoárů, které nyní vycházejí v tlustých svazcích, a jaké píše lidé, kteří se za svého života dostali do styku se slavnými či proslavenými tohoto světa. Neměně se bude lišit od »vzpomínek«, jaké uveřejňují populární listy, v nichž vzpomínají lidé polozapomenutých skandálních historek zkrachovaných milionářů, jichž by bylo lépe vůbec nevzpomínat. V podstatě bude tato autobiografie historií chudáka; historií atomu, jenž vyvázl pracně z bažin nížiny, které stahují do zkázy miliony, kteří se rvou, aby vybědli.«

Vlastní životopis Wallaceův začíná vyznáním víry ve skutečnost a — obhajobou společenského řádu, neočekávanou u člověka, jenž prožil mnoho skutečné bídy. Po slovech, jimiž vyjadřuje naději, že kniha snad někomu, jenž ještě bojuje, dodá naděje a víry v budoucnost, píše Wallace:

»Náhodou vyznívá moje kniha v uznání dnešního společenského řádu. Společnost, která umožnila vzestup J. H. Thomase nebo Edgara Wallace, která přičkla »Jamie« Brownovi ve Skotsku hodnost knížecí, která udělala Robertsona šefem generálního štábu ministerstva války, ta společnost nemůže být pochybená*). My jsme byli chudáky, kteří byli nespokojení chudobou, my byli jsme ti, kteří jsou zrozeni v nížinách a kteří jsme vyrostli a dobyli výšin vírou v sebe sama — a doufám, že spějeme ještě výš.«

Dětství.

Byl nalezen, zabalený ve vlnák. Mohlo mu být asi devět dnů. Osud, jenž jej čekal: výchova v nalezcinci.

»Na štěstí dozvěděl se nějaký lidumil o mé neutěšené situaci. A protože ten dobrý muž byl prodchnut odporem chudého člověka k nalezcincům a podobným institucím, poslal svou ženu, aby mne přinesla.

»Vezmeme ji za vlastní«, prohlásil pan Freemann, jenž byl od jisté míry tyranem. A p. Freemann nezměnil svého lidumilného úmyslu ani potom, když seznal, že jsem chlapec.«

Pan Freemann byl chudým nosičem ryb na trhu, muž nesmírně silný, při tom dobrosrdečný a poctivý. Wallace o něm mluví s úctou a láskou. Omlouvá i dva »kvartály«, kterým otec Freemann podlehal: dvakrát do roku slavil delší soboty, které končily zase pokáním a řádným životem. I svou adoptivní matku Wallace (tehdy: Richard Freemann) vřele miloval. »Miloval

*) J. H. Thomas začal jako čistě strojů na anglických dráhách. Za 15 let presidentem téže společnosti, později ministrem, presidentem světových trustů. Dosud žije. — Robertson, prostý dragoun, sloužil v Indii, jako znalec indických řečí účastnil se výzkumné výpravy na Pamír, první důstojník z mužstva, za války již generál, později za války náčelník štábu. Hodnost: maršál. — Pozn. překl.)

jsem je, oni milovali mne. Zemřeli, a já cítím, že jsem schudl...»

»Když jsem dorostl, doprovázel jsem svého otce, na tržiště... Den co den jsme vycházeli ve tři ráno... na cestě šli jsme kolem nemocnice. Otec se tam vždy zastavil, sejmul klobouk, — i já musel smeknout — a otec se pomodlil za všechny, kteří se v nemocnici trápí. On sám tam jednou ležel a z nemocnice si přinesl víru v zázračnou masť. Sliboval si od ní vyléčení všech nezbytných a nevyhnutelných utrpení, počínajíc spalničkami, spálou až ke všem jiným neduhům: věřil ve vyléčení tím, že se potlačí příznaky. Existuje mnoho vážných a učených sociálních reformátorů, kteří věří totéž. Dole v Love Lane byla malá kavárna, vonící rybami. Tam jsem s otcem chodil. Napínal jsem sluch, abych pochytil něco ze zábavy dospělých. Ale celkem jsem nic nového neslyšel, neboť jsem byl dítě, a náš pracující muž je gentleman. Dnes si mohu domyslet, že ti lidé spolklí ne jeden ostrý či nepěkný výraz, — neboť jsem viděl, jak se navzájem pohledy na mne upozorňovali. A když jednou jeden z nosičů, obrovské chlapisko s rudým obličejem, pozapomněl a cosi nehezkého řekl, zvolalo hned nějakých deset lidí: „pozor, dítě!“

Manželé Freemannovi měli ještě dvě děti vlastní. Tom a Hary... neprovedli nikdy nic horšího, než že natloukli strážníkovi. Tuto zábavu však provozovali tak vytrvale, že byli sotva kdy doma. „Ríšo, chlapče“, říkával mi Harry, „sněz ten puding. Nebudeš-li pořádně jíst, jakpak chceš nabourat policajta?“

George Freemann, otec, přijímal zprávy o nehodách svých synů se stoickým klidem.

»Tatínku, Harry dostal tři měsíce.«

Otec Freemann, jenž četl v své veliké bibli, pozvedl oči: »Dobře mu tak.« To byla stereotypní odpověď pro takovéto případy.

Tom a Hary zahynuli. Alkohol je zabil ještě za života rodičů. Dodnes nechápu, jak takoví rodičové mohli mít takové děti: andělsky mírná žena a muž, pravý křesťan, spravedlivý, nebojácný a — neschopný lži.«

Obecná škola, — stříbrný peníz za první vlastnoruční podpis malého Dicka, — a otec, jenž se s tímto prvním podpisem syna jde pochlubit kolegům, kteří vůbec nedovedou psát, — a doma život chudých lidí. Slyšte druhou větu vyznání:

»Čistotní, poctiví chudí! Víc obdivu patří jejich ženám, než dcerám královen. Nakupoval jsem s nimi u obchodníků ve čtvrtích chudoby, stál jsem u jejich dveří a mluvil jsem s nimi; jen málo kdy pozvou člověka do bytu, neboť nechtějí, aby kdo spatřil chudobu jejich. Ale záclony v jejich oknech do ulic jsou bílé, jak čerstvý sníh, okna se blýští a za nimi svěží zeleň květin. Na malých dvorech, nad kurníky a holubníky vlají každé úterý či středu sněhobílé papory jejich utajované chudoby.

Hleďte, jak všelijaké prádlo ty ženy poctivých chudých: statné ženy, jež na rakovinu hynou. V zubech drží svorky, natahují provazy a přerušují práci: přetřou si mokré čelo ještě mokřejší paží a promluví vlídné slůvko přes plot se sousedkou. Pracovat, rodit, zemřít. Jednou týdně navštěvuje je agent pojišťovny, vybírat příspěvky na pohřební fond. — Jejich ctižádost se dívá směrem k hrobu.«

Pak přichází stat o školách. Wallace se učí, mnoho zbytečného se učí, ale brzo to zase zapomíná. Prvním literárním dojmem byly pohádky z Tisíce a jedné noci, které jim učitel předčítal. Pak tři dramata Shakespearova, o nichž bude ještě řeč.

První setkání se zločinem a policií.

»V desíti letech jsem se stal skoro členem lupičské tlupy. Tlupa kradla kov z továrny na výrobu tiskacích liter. Já sám jsem se výprav nikdy neúčastnil, ale dostával jsem od vůdce, — dobrodruha ne mnoho staršího, než jsem byl sám, — malý podíl na kořisti, a litoval jsem jen, že ho nemohu lépe použít.

Asi ve stejnou dobu jsem potkal muže, jenž mne poslal koupit cigarety. Chtěl jich za jeden penny a dal mi krásný, nový stříbrný peníz, abych rozměnil. To se opakovalo pětkrát, a já mu poctivě nosil za jeden penny cigarety a hromadu drobných peněz. Šestý stříbrník jsem vzal a šel jsem s ním k nejbližšímu strážníkovi.

„Prosím, pane, je tento peníz falešný?“

Strážník rozlomil peníz palcem a ukazovákem a řekl, že je falešný. Můj zaměstnavatel byl zatčen a soudce mi potom řekl, že jsem bystrý malý hoch. Dlouho, dlouho jsem schovával výstřížek z listu *News of the World* — bylo to po prvé, co se mé jméno vyskytlo v tisku.«

Noviny. (Po prvé.)

»O prázdninách roku 1886 začal jsem svoji obchodní kariéru. Bez vědomí svých rodičů odešel jsem do Londýna a dal jsem se zasvětit do mysterií »prodeje a remitend«. Pouliční prodáváč novin. A jednoho odpoledne jsem stanul — pod paží haldu novin — u Ludgate Hill; pod okny klubu, jehož presidentem jsem se později stal.«

Všechny strasti prodáváče novin zakusil Wallace. Vichřice a zimy a recitoval prudké dialogy Shakespearových dramát, aby se zahřál nenávisť obsahu a rytmem slov.

Pak dělníkem v papírně: »Od osmi ráno do půl šesté odpoledne jsem stál u listu a odebíral jsem složené papírové sáčky. Učeň, vlastně poslíček v tiskárně, zase papírna, opět prodej novin, prodej krému na boty, třídění střevíců v továrně, drátování květin. A potom krátká, bolestivá (v pravém slova smyslu) kapitola: »učněm« na lodi, čili plavčíkem. Učedník-mučedník i zde.

»Bylo to na velkém rybářském parníku, nevím už jak se jmenoval. Teď je tam v tom loďstvu parník, který se jmenuje »Edgar Wallace«. Jak dlouho jsem při tom byl, nevím. Mohlo to být osmadvacet let, tak se mi to alespoň zdálo dlouhé. Ve skutečnosti jsem tam patrně pobyl měsíc. Bylo to uprostřed zimy Vichřice nás hnala na širé moře, vichřice nás zavála zase domů. Byl jsem plavčíkem a kuchařem. Vařil jsem kakao, polévky a čaj, smažil jsem skopové. Dělal jsem puding. Mužstvo mne šikanovalo, protože jsem přinesl s sebou na palubu balíček špendlíků, — smrtelný hřích v očích rybářů, neboť špendlíky znamenají špatný lov. — Kapitán a kormidelník mne šikanovali rovněž: ti zase pro nedostatky mého kuchařského umění.«

Za měsíc, když loď kotvila v Grimsbay, utekl, ačkoliv se dal najmout na rok.

»Ukradl jsem šilink, z kajuty kapitána námořnické boty. Byly o dvě čísla větší než moje nohy. Na cestě do Londýna jsem pracoval, kde jsem práci nalezl. Kde jsem žádnou nenašel, tam jsem kradl chleba z pekařských vozů. Žil jsem doslova o chlebě a vodě. Cesta mi trvala tři týdny. Domů jsem dorazil v bořech, patřících nějakému bohatému gentlemanu v St. Albans. — Jeho sluha je postavil na okno. Tam jsem je našel, když jsem slídl po něčem k snědku.«

Doma se notně lekli, protože opustit loď, to je deserce, a na to jsou těžké paragrafy. Rodinná rada se rozhlížela, a její oko padlo na mlékaře Harryho.

»Dal jsem se tedy na mlékařství, spolu s Harrym. Jednoho dne, když jej zase držel záchvat abstinentství, přiměl mne Harry, abych složil přísahu zdržlivosti od alkoholických nápojů. Nevěděl jsem dohromady ani pořádně, jak alkohol chutná, a beze všeho jsem prohlášení podepsal. Harry byl členem lóže »Kentské růže« a »Synů Fénixových« a dotáhl to až na velmistra. I já jsem se tedy stal »synem Fénixovým« a hodili mi na krk hodnost tajemníka lóže. Kterážto funkce mi vynášela dvě pence za člena a čtvrtletí. Jako lóžový důstojník nosil jsem velikou šerpu z nachově rudého sametu, zdobenou velkým Božím okem vyšíтым z pozlacených plíšků. Podle předpisu mělo se toto Boží oko skvíti na místě, kde je srdce lóžového tajemníka. Jelikož se mi však nedostávalo hezkých pár centimetrů na tělesné výšce, dívalo se toto oko na svět odkudsi z krajiny žaňudeční. Byl jsem osločován titulem »vážený tajemníku«. Šerpu jsem nosil za slavnostního vystupování lóže na veřejnosti — obzvláště při pohřbech. Při takovýchto příležitostech jsem kráčel pod mohutnou hedvábnou korouhví, na které byla, — pokud se pamatuji, — vyobrazena cesta zkázy, kterou se ubírá piják. Členy lóže byli dělníci, velcí dobráci. Vzpomínám na ně s úctou a láskou. Lóže »Synů Fénixových« ostatně ještě existuje. Nedávno jsem viděl jejich průvod z oken svého bytu. Byl bych vyšel na balkon, abych pozdravil jejich nový prapor, ale byl jsem v pyjamu.

Z dob svého mlékaření mám schovanou fotografii. — — — Když moje děti ku konci prázdnin reptají a nechtějí do svých nákladných škol, ukazují jim tuto fotografii.

„Je mnohem snadnější,“ říkám jim, „chodit do školy, než prodávat vajíčka. Zvláště taková vajíčka, jaká jsem prodával já.“

Nějakou dobu byl Wallace u zedníků.

Vojna.*)

»A jednoho dne, když jsem nechal zedničiny, — jsem si řekl:

„Tu jsem.“

„Kde jsem?“ tázal jsem se sama sebe.

„Vyděláš patnáct šilinků týdně. Nemáš ani vzdělání ani vyhlídek. Tvůj rukopis je pod psa, na nádeníka nejsi dost silný a na úředníka důst chytrý. Jsi na mrtvé koleji. Jak se z ní dostaneš?“

Druhého dne jsem si vypůjčil pár krejcarů na cestu do Woolwiche. Tam jsem se dal najmout jako „kmán“ u královského pěšího pluku West-Kent.

Narukoval těsně po Vánocích. Podle zvyku na sedm let.

»V celé holé kasárenské světnici byl toliko jediný muž. Seděl na posteli a čistil knoflíky. Na posteli leželo množství sněhobílých řemenů a popruhů a u nohou postele se leskla malá torbička, ne větší než jsou dámské kabelky.

„Nemakej mi na řemeny, sic ti vyrazím pajsl z břicha“, přivítal mne voják hlasem mírným, skoro laskavým. Druhého dne totiž měl jít na stráž. Na rukávě jeho blůzy se skvěly dvě pásky, „pochvaly za dobré chování“. Byl to, jak se ukázalo, stará vojna, jenž „odkroutil“ svoji „sedmičku“ a chystal se odkroutit další „pětku“. Od něho jsem se dozvěděl, že není nad Indii, že armáda není už to, co kdysi bývala. Pivo také ne. Že všichni proviantáci si dávají stranou velké peníze, neboť šidí vojáky a kupují domy po celých blocích; seržantmajor není chlap špatná, ale praporek že je kus prevíta neřádného.

* Životopis obsahuje jen velmi málo letopočtů. Zde jde asi o rok 1893. Pozn. překl.

Tak mne starý voják poučil brzo o všem, čeho vědět třeba. Ptal jsem se ho, kde je knihovna. (Na nádraží mi totiž řekl desátník, že v každé kasárně je knihovna.) Stará vojna nechtěla chápat. „Knihovna? Myslíš snad kantinu?“ A hned pokračoval: „Jsi-li abstinent, to raději na vojnu ani nechoď. Sic jsi do měsíce na prkně. Obzvláště v Indii. Abstinenti jsou dycky první na řadě. Dneska hop, zejtra trop. A to všechno jenom proto, že pijí limonádu a jedí cukroví.“

Voják projevil ochoť ukázat mi, kde je kantina. Mimo chodem podotknul, že nemá ani vindry, což prý mohu posoudit z toho, že jsem jej zastihl v kasárnách. Když jsem prohlásil, že se ani nedotknu ‚zhouby lidstva‘, alkoholu, pronesl voják varovným, zlověstným hlasem: „Človče, umřeš v Indii. Každou noc jsme tam měli pohřeb, a skoro vždy to byl limonádník. Kdo pije pivo, neumře nikdy přirozenou smrtí. Ale svěťková baba, ta shasne jak lojový světlo. To je to klíma.“

Začátek vojny je všude stejný. Malá dobrodružství, která se zdají rekrutovi světobornými, vojenský Olymp šarží a bohů. Pro nás zajímavé je, co Wallace píše o anglickém vojákovi:

»Anglický ‚Tommy‘ je věčně svěžím výkvětem rytířskosti. Někteří lidé si myslí, že pobyt v armádě udělá z největšího lumpa dobrého člověka. To je ovšem nesmysl. Ti hoši byli a jsou prostě dobří, už když do svazku armády vstupují. Patří k společenské vrstvě těch, kdož trpí a mají při tom úsměv na tváři. Jejich matky stály oddané za neckami s prádlem, — nic nedbaly bolestí v životě, — a s úsměvem snášely nekonečnou řadu dní »prádra a gruntování.« Jejich otcové od mládí do smrti vycházeli do studeného jitra, lopotili se a pachtili se od rána do večera. V noci se vraceli, umývali se pod okapem v kuchyni, pojedli uzenáče, vypili šálek čaje. A potom dýmku.

Anglický ‚Tommy‘ je sůl britské země. Protože pracující chudí anglosaské rasy jsou solí země, až pokud je britská, slušní a čistotní chudí, — jejich synové a dcery jsou živými pomníky jejich obětavosti a oddané péče. Až budu jednou bohatcem, dám postavit pomník: bude představovat žeru za neckami, jak pere. A pomník se bude jmenovat: »Síla britského lidu.«

O dvou věcech se v kasárnách nesmělo mluvit: o politice a o náboženství. Dvě věci se nesměly dělat: ve světnici nasadit na pušku bodlo, a za druhé: pískat Pochod mrtvých ze Saula. Na tyto přestupky bylo habaděj basy. Pěchotní výcvik není nikterak zajímavý. Lepší už bylo, chodit »na patroly«. Nedaleko kasáren byla malá hospoda. Fénix se jmenovala. (Jak sladké vzpomínky pojily se k tomu jménu.) Tento lokál byl oblíben zejména u radikálních žvlů. Tak jsme já a jeden kamarád jednou dostali rozkaz, jít tam odsud vyhodit vojáka od milice, jenž tam, ve rvavém stadiu své opice, dělal hroznou výtržnost. Když jsem spatřil tělesné rozměry miličnického kolegy, uznal jsem za vhodné, uchýlit se k diplomacii. Tak jsem mu tedy namluvil, že před hostincem čeká velitel hlídky, jenž si přeje s ním si zaboxovat. Venku stálo dvacet mužů, kteří byli určeni, aby pána převzali.

»Hej,« zvolal miličnick, a rozehnal se, zkoušeje svoji sílu. Tento pokus mne stál zub, ale za to jsem viděl za pět minut transport násiřného pána. Dvakrát jsme jej museli srazit k zemi — ještě druhý den z toho byl nemocen, — ale nikomu nic nevýčítal. Byl v podstatě dobrák.

Milice vůbec byla pro nejednoho mladíka zdrojem příjmů. Byly případy, že takový jinoch byl zapsán v pěti, ba v šesti sborech miličnických současně. Sotva měli za sebou jakž takž jeden výcvik, dali si vyplatit premii, zmizeli a dali se, pod falešným jménem, zapsat u sboru jiného. Potkal jsem muže, jenž se mohl chlubit, že takových výcviků má za sebou — čtrnáct.«

Pak se Wallace dostal k ‚sanitákům‘.

»Lepší plat, lepší služba. První poznatky z anatomie a vědy lékařské.

Jednoho večera neočekávaná inspekce. Můj soused se opozdil při nástupu a neměl již kdy zastrčit kartáč na boty do torby, kam patřil. V rychlosti jej vrazil v předu pod kabát. Následkem čehož se mu velmi pyšně dmula hrud.

Plukevník zdravotní služby jde kolem, zaklepe na tento novotvar povídá:

»Co pak tu máte, vojine?«

Odpověď byla stručná a věcná:

»Srdce, plíce a aortu, pane plukovníku.«

Jednoho deštivého večera dostala žena jednoho kamaráda, jenž bydlel blízko kasáren, dřív než očekáváno, porodní křeče. Mělo to být její první dítě. Důstojník-lékař tu již nebyl, daleko široko nikoho, kdo by pomohl. Kamarád bydlel v domě hostinského. Nechal mne s rodičkou samotného a běžel pro doktora. Nevěděl jsem, co mám dělat.

Hostinský, vdovec, mi řekl, abych si nedělal starostí. Přinesl knihu, pojednávající o porodnictví; v knize byly hrůzostrašné ilustrace. Vzal jsem tedy tu knížku a šel jsem k rodičce. Křeče se stupovaly, — pomáhal jsem při porodu, běhaje sem tam od stolu, kde jsem měl ležet knížku, k posteli a zase zpět. Doktor, civilista, přišel za hodinu a byl k smrti dolekán. Tři dny později jsem měl na spáncích šedé vlasy.

Z vojenské nemocnice jsem také poslal svůj první literární příspěvek. Byla to písnička. Nesmírně jsem se podivil, když jsem jednoho dne dostal zprávu, že básnička byla přijata. Zpíval ji Arthur Roberts, jenž byl tehdy na vrcholu své slávy. Dostal jsem za ni pět liber šterlinků. Roberts moji píseň zpíval, pokud vím, mnoho let. Jednou také před společností, které se účastnil král Edvard.

»Wallace, jste určen pro zahraniční službu, řekl mi jednoho dne můj poddůstojník. V neděli se hlásíte v oděvním skladě.

Otázka byla: Kam?

*

Očekávaly se transporty do Singapooru, na Maltu, do Egypta, Gibraltaru, Hong-Kongu, na Bermudy, Jamaiku, do Nového Skotska, na Mauritius a do Jižní Afriky. Dozvěděl jsem se, že půjdu na Mys Dobré Naděje. Jel jsem do Londýna, rozloučit se s Freemannoými. ‚Matku‘ jsem pak už neviděl. Jen jedno mne blaží, že jsem jí mohl zpříjemnit poslední dny života. Na konec už vůbec nevěděla o svých dětech a pamatovala jen na mne. George Freemann jí přežil o mnoho let.

Simonstown v Jižní Africe byla onoho času největší ulevárna celé britské říše. Byla to ideální posádka pro sanitáka. Nemocnice bez kliniky, pouhá čtyři lůžka. Od sanity jsme tam byli čtyři: vojenský lékař, seržant, ošetřovatel a kuchař. Každý těžší případ, jenž by vyžadoval ošetřování, jsme posílali rovnou do Wynbergu. Jediní nemocní, které jsme si tam nechali, byli — pokud se pamatuju — jeden šílenec a jeden seržant, chudák, jenž si pádem s kola rozbil hlavu. A ten nám umřel.

Osip Dymov:

Amerika jako hostitel.

Ruské přísloví: »Podle šatů přijat, podle rozumu propuštěn«, není nikde tak na místě, jako v Americe. Nutno však připojit: podle rozumu hostitele a ne hosta.

Podnes neupadlo v zapomnění, jak tito hostitelé kdysi vyhodili Maxima Gorkého, přesto, že od té doby uplynula už dvě

desíletí. Tuto světovou sensaci vyvolal jeden zcela bezvýznamný reportér »Worldu«. Maxim Gorkij přijal návrh konkurenčního listu a uveřejnil v něm své dojmy. »Kdo je ta žena?« ptal se rozrušený reportér »Worldu« správce hotelu, »jeho žena?« — »Ne, jmenuje se jinak,« odpověděl správce. A z toho vznikla trapná aféra. Tehdejší ruské carské vyslanectví bylo se skandálem spokojeno, neboť mu padl za obět jeho nepřítel. Spokojen byl i reportér »Worldu«. Za tento kousek mu byl zvýšen plat.

Když byl ještě zemědělný Theodor Roosevelt policejním prezidentem v New Yorku, přijel z Evropy »vysoký« host, známý antisemita. Hlavním cílem jeho cesty bylo poučení obyvatelstva New Yorku (jež sestává z 30 procent židů), jak zhoubný je vliv židů. Tehdy byla ještě v Americe svoboda slova. »Vysoký« host najal si pro přednášku veliký sál. Brzy se dověděl, že byla utvořena oposice. Ta prohlásila, že se dostaví na přednášku a tam že proti němu vystoupí. »Vysoký« host se bál výtržností a požádal o policejní ochranu. »Neznepokojujte se, nic se vám nestane. V Americe jste bezpečeni,« ujišťoval ho Teddy Roosevelt a poslal na přednášku oddíl silných policistů. K ve ikému zděšení přednášejícího sestávalo ochranné muzeum ze samých židů. Přítomní se nemožili ubránit smíchu, když viděli, jak horlivě udržovali židovští policisté pořádek, aby umožnili antisemitovi jim nadávat. V několika hodinách byl vskutku geniální žert Rooseveltův znám v celé Americe, a lidé se mu smáli jako nejlepší povídce Marka Twaina. Řečníku nezbyvalo, než vrátit se do Evropy, kde byl antisemitismus tehdy ve veliké oblibě dokonce i u policie. Tak byl tento host přijat podle šatů a vyprovocen podle rozumu... hostitelova.

Se vzrůstem mezinárodních styků bylo přijímání i vyprovázání vznešených cizích hostů přenecháno zcela novinářským reportérům. Američan je všeobecně příliš zaměstnán »děláním dolarů«, než aby se mohl starat o návštěvy. Má příliš mnoho jiných starostí.

Reportéři významných listů zařídili si to zcela jednoduše. Proměnili přivítání vznešených hostů též v »dělání dolarů«. Udělali z toho »business«, velikou sensaci, která přispívá ku zvýšení nákladu novin a způsobuje příliš inserátů. V příchozím je ihned, jakmile vstoupí na americkou půdu, poznán genius, přesto, že jím byl ve své zemi už dávno, a on sám obdivuje potom ostrovtip a výborný vkus Američanů. Ostatně ne dlouho.

Pohostinnými Američany, kteří se konečně dočkali dávno očekávaného hosta, je uspořádáno skvělé uvítání. Náhodou jsem byl na loďce, s níž jelo několik reportérů vstříc profesoru Einsteinovi na oceán. »Jak se vám líbila Amerika?« ptali se reportéři. Host ještě nespátl břeh. Veliký učenec se pokoušel vysvětlit asi dvaceti mladým, mrštným chlapcům, kteří vyhlíželi jako hráči kopané, teorii relativity. Profesor Einstein mluvil německy, reportéři překládali do angličtiny.

V této přednášce na moři použil Einstein slova »Absolutismus«. Jeden reportér, stojící blízko Einsteina, pošeptal svému kolegovi: »Co je to?« — »Je proti carismu v Rusku«, odpověděl mu druhý: »Výborně«, přisvědčoval první reportér. »Geniální člověk se přece hned pozná«. Ráno znala celá Amerika teorii relativity v pojetí »hráčů kopané«. Profesor Einstein měl hned spoustu stoupců. Po celé tři dny byla jeho teorie vykládána ve všech »offices« Ameriky. Hned na to přišla rozvodová aféra milionáře X., v jehož ženě byla náhle poznána černoška, a profesor byl ponechán sám sobě.

Zvláště zajímavé bylo přivítání rumunské královny. V celé Americe se mluvilo o jejích šatech a počtu kuřů. I jí byla už na moři položena otázka: »Jak se vám líbila Amerika?« Královna chválila, poněvadž přijela do Ameriky pro půjčku. Ja-

Pak se Wallace dostal k „sanitákům“.

»Lepší plat, lepší služba. První poznatky z anatomie a vědy lékařské.

Jednoho večera neočekávaná inspekce. Můj soused se opozdil při nástupu a neměl již kdy zastrčit kartáč na boty do torby, kam patřil. V rychlosti jej vrazil v předu pod kabát. Následkem čehož se mu velmi pyšně dmula hrud.

Plukovník zdravotní služby jde kolem, zaklepe na tento novotvar povídá:

»Co pak tu máte, vojine?«

Odpověď byla stručná a věčná:

»Srdce, plíce a aortu, pane plukovníku.«

Jednoho deštivého večera dostala žena jednoho kamaráda, jenž bydlel blízko kasáren, dřív než očekáváno, porodní křeče. Mělo to být její první dítě. Důstojník-lékař tu již nebyl, daleko široko nikoho, kdo by pomohl. Kamarád bydlel v domě hostinského. Nechal mne s rodičkou samotného a běžel pro doktora. Nevěděl jsem, co mám dělat.

Hostinský, vdovec, mi řekl, abych si nedělal starostí. Přinesl knihu, pojednávající o porodnictví; v knize byly hrůzostrašné ilustrace. Vzal jsem tedy tu knížku a šel jsem k rodičce. Křeče se stupňovaly, — pomáhal jsem při porodu, běhaje sem tam od stolu, kde jsem měl ležet knížku, k posteli a zase zpět. Doktor, civilista, přišel za hodinu a byl k smrti dolekán. Tři dny později jsem měl na spáncích šedé vlasy.

Z vojenské nemocnice jsem také poslal svůj první literární příspěvek. Byla to písnička. Nesmírně jsem se podivil, když jsem jednoho dne dostal zprávu, že básnička byla přijata. Zpíval ji Arthur Roberts, jenž byl tehdy na vrcholu své slávy. Dostal jsem za ni pět liber šterlinků. Roberts moji píseň zpíval, pokud vím, mnoho let. Jednou také před společností, které se účastnil král Edvard.

»Wallace, jste určen pro zahraniční službu, řekl mi jednoho dne můj poddůstojník. V neděli se hlásíte v oděvním skladišti.»

Otázka byla: Kam?

Očekávaly se transporty do Singapooru, na Maltu, do Egypta, Gibraltaru, Hong-Kongu, na Bermudy, Jamaiku, do Nového Skotska, na Mauritius a do Jižní Afriky. Dozvěděl jsem se, že půjdu na Mys Dobré Naděje. Jel jsem do Londýna, rozloučit se s Freemannovými. »Matku« jsem pak už neviděl. Jen jedno mne blaží, že jsem jí mohl zpříjemnit poslední dny života. Na konec už vůbec nevěděla o svých dětech a pamatovala jen na mne. George Freemann jí přežil o mnoho let.

Simonstown v Jižní Africe byla onoho času největší ulevárna celé britské říše. Byla to ideální posádka pro sanitáka. Nemocnice bez kliniky, pouhá čtyři lůžka. Od sanity jsme tam byli čtyři: vojenský lékař, seržant, ošetřovatel a kuchař. Každý těžší případ, jenž by vyžadoval ošetřování, jsme posílali rovnou do Wynbergu. Jediní nemocní, které jsme si tam nechali, byli — pokud se pamatuju — jeden šílenec a jeden seržant, chudák, jenž si pádem s kola rozbil hlavu. A ten nám umřel.

Osiř Dymov:

Amerika jako hostitel.

Ruské přísloví: »Podle šatů přijat, podle rozumu propuštěn«, není nikde tak na místě, jako v Americe. Nutno však připojit: podle rozumu hostitele a ne hosta.

Podnes neupadlo v zapomnění, jak tito hostitelé kdysi vyhodili Maxima Gorkého, přesto, že od té doby uplynula už dvě

desíletí. Tuto světovou sensaci vyvolal jeden zcela bezvýznamný reportér »Worldu«. Maxim Gorkij přijal návrh konkurenčního listu a uveřejnil v něm své dojmy. »Kdo je ta žena?« ptal se rozružený reportér »Worldu« správce hotelu, »jeho žena?« — »Ne, jmenuje se jinak,« odpověděl správce. A z toho vznikla trapná aféra. Tehdejší ruské carské vyslanectví bylo se skandálem spokojeno, neboť mu padl za obět jeho nepřítel. Spokojen byl i reportér »Worldu«. Za tento kousek mu byl zvýšen plat.

Když byl ještě zemřelý Theodor Roosevelt policejním prezidentem v New Yorku, přijel z Evropy »vysoký« host, známý antisemita. Hlavním cílem jeho cesty bylo poučení obyvatelstva New Yorku (jež sestává z 30 procent židů), jak zhoubný je vliv židů. Tehdy byla ještě v Americe svoboda slova. »Vysoký« host najal si pro přednášku veliký sál. Brzy se dověděl, že byla utvořena oposice. Ta prohlásila, že se dostaví na přednášku a tam že proti němu vystoupí. »Vysoký« host se bál výtržností a požádal o policejní ochranu. »Neznepokojujte se, nic se vám nestane. V Americe jste bezpečeni,« ujišťoval ho Teddy Roosevelt a poslal na přednášku oddíl silných policistů. K ve ikému zděšení přednášejícího sestávalo ochranné mužstvo ze samých židů. Přítomní se nemohli ubránit smíchu, když viděli, jak horlivě udržovali židovství policisté pořádek, aby umožnili antisemitovi jim nadávat. V několika hodinách byl vskutku geniální žert Rooseveltův znám v celé Americe, a lidé se mu smáli jako nejlepší povídce Marka Twaina. Řečníku nezbyvalo, než vrátit se do Evropy, kde byl antisemitismus tehdy ve veliké oblibě dokonce i u policie. Tak byl tento host přijat podle šatů a vyprovozen podle rozumu... hostitelova.

Se vzrůstem mezinárodních styků bylo přijímání i vyprovázání vznešených cizích hostů přenecháno zcela novinářským reportérům. Američan je všeobecně příliš zaměstnán »děláním dolarů«, než aby se mohl starat o návštěvy. Má příliš mnoho jiných starostí.

Reportéři významných listů zařídili si to zcela jednoduše. Proměnili přivítání vznešených hostů též v »dělání dolarů«. Udělali z toho »business«, velikou sensaci, která přispívá ku zvýšení nákladu novin a způsobuje příliv inserátů. V příchodím je ihned, jakmile vstoupí na americkou půdu, poznán genius, přesto, že jím byl ve své zemi už dávno, a on sám obdivuje potom ostrovtip a výborný vkus Američanů. Ostatně ne dlouho.

Pohostinnými Američany, kteří se konečně dočkali dávno očekávaného hosta, je uspořádáno skvělé uvítání. Náhodou jsem byl na loďce, s níž jelo několik reportérů vstříc profesorovi Einsteinovi na oceán. »Jak se vám líbila Amerika?« ptali se reportéři. Host ještě nespatriil břeh. Veliký učenec se pokoušel vysvětlit asi dvaceti mladým, mrštným chlapcům, kteří vyhlíželi jako hráči kopané, teorii relativity. Profesor Einstein mluvil německy, reportéři překládali do angličtiny.

V této přednášce na moři použil Einstein slova »Absolutismus«. Jeden reportér, stojící blízko Einsteina, pošeptal svému kolegovi: »Co je to?« — »Je proti carismu v Rusku«, odpovéděl mu druhý: »Výborně«, přisvědčoval první reportér. »Geniální člověk se přece hned pozná«. Ráno znala celá Amerika teorii relativity vpojetí »hráčů kopané«. Profesor Einstein měl hned spoustu stoupenců. Po celé tři dny byla jeho teorie vykládána ve všech »offices« Ameriky. Hned na to přišla rozvodová aféra milionáře X., v jehož ženě byla náhle poznána černoška, a profesor byl ponechán sám sobě.

Zvláště zajímavé bylo přivítání rumunské královny. V celé Americe se mluvilo o jejích šatech a počtu kufřů. I jí byla už na moři položena otázka: »Jak se vám líbila Amerika?« Královna chválila, poněvadž přijela do Ameriky pro půjčku. Ja-

kýsi filmový podnikatel v Hollywoodu poslal královně spěšný telegram: »Prosím Vaše Veličenstvo, aby hrálo ve filmu: »Vzkříšení« (podle románu L. Tolstoj) hlavní ženskou úlohu. Platíme 25.000 dolarů.« Celá Amerika čekala s napětím, bude-li královna hrát roli Katuše Maslovovy. Její Veličenstvo však návrh odmítlo. Filmovému řediteli z Hollywoodu se ulevilo. Co však, kdyby byla svolila? Tímto způsobem udělal si filmový podnikatel velikou reklamu, která mu vynesla víc než 25.000 dolarů.

Reportér jakéhosi židovského listu přišel k Jejímu Veličenstvu a místo interviewu radil jí naléhavě, aby pro příště zabránila pogromům. Královna se na něho dívala velikýma krásnýma očima. Tento reportér uveřejnil rozmluvu s Její Veličenstvem, stal se tak slavným a byl mu zvýšen plat. Známi bankéři v New Yorku se rozhodli uspořádat na počest vysokého hosta diner. Jejich ženy, jež ovšem chtěly své muže doprovázet, byly ve velikém rozčilení. Což je to maličkost sedět u stolu s královnou? Poněvadž však Její Veličenstvo chtělo mluvit o finančních otázkách, požádal její tajemník několik dní před velikou událostí, aby dámy nebyly přítomny. A jednání o půjčce bylo prohráno. Neboť každý bankéř musel doma utěšovat svou nanejvýš rozčílenou ženu, která nebyla spokojena, dokud jí neslíbil, že královně nepovolí žádné peníze. Diner se konalo, bankéři líbali královně ruku (s čímž nebyl tisk spokojen), a dámy seděly doma. Teď však sedí královna doma, a peníze zůstaly u žen bankéřů. Těto události bylo využito. Reportéři, t. j. Amerika, se od královny odvrátila, a brzy na to upadla v zapomnění. Nebylo vůbec ani oznámeno, jak a kdy odcestovala. Přijela jako královna a opustila Ameriku inkognito.

Maurice Maeterlinck, veliký belgický spisovatel, zažil rovněž radosti amerického přivítání. Začátek měl normální průběh: »Jak se vám líbila Amerika? Co soudíte o americké včele?« (Tato otázka se vztahuje na jeho knihu: »Roj«). Jakýsi divadelní impresario důvěřoval nadšení Američanů pro »Aglavaina a Selisettu« a uzavřel s Maeterlinckem smlouvu. Podle této smlouvy měl spisovatel podniknout přednáškové turné po Americe, začať měl dostat, nemýlím-li se, 30.000 dolarů. Maeterlinck měl pouze jednu přednášku, a tu psaly noviny, že jeho angličtina je nemožná. Smlouva byla zrušena a Maeterlinck zapomenut. Při odjezdu stál starý muž se svým psem na břehu sám. Kdyby se ho teď byli tázali, jak se mu líbila Amerika, byl by dal jednoznačnou odpověď. Věc se má však tak, že tato otázka je kladena pouze příjždějícím a ne těm, kteří zemi opouštějí.

Do Ameriky přijel ruský princ Cyril a jeho choť. Reportéři jej ujišťovali svou úctou, přesto, že profesor Einstein byl proti absolutismu. V novinách se objevovaly fotografie »cara« a úvodníky se obrovskými písmeny ptaly: »Jste proti bolševikům?« O deset dní později přinesl tisk sarkastické články a poznámky o tom, že ruská »carevna« neplatí hotelový účet a že majitel hotelu není vůbec monarchistou. Jeho Výsost na to tak skromně zmizela, že nikdo ani nevěděl, kdy odcestovala. Potom přijel Kerenský, ruský ministerský předseda, kterého vyhnali bolševici. Ameriky se zmocnilo nadšení nad příjezdem tak podivuhodného hosta. »Times« byly bez sebe pohostinností. O týden později byl Kerenský zbit v přítomnosti 5.000 lidí. A všechny noviny, nevyjímaje pohostinné »Times«, počaly líčit podivně přívětivé přivítání živými barvami. Bylo dopodrobna vypsáno, kolik ran Kerenský dostal, jak a v kterých místech byl zasažen. Nakonec vyšlo v novinách vyobrazení výtečnice (byla to totiž žena). Ta byla okamžitě angažována pro film. Nikdy nezapomenu, jak mi jeden reportér, jehož úkolem bylo přivítat a interviewovat cizince, položil vskutku klasickou otázku: »Prosím, řekněte mi, je Kerenský také bolševik?« Lepšího dů-

kazu zřejmě nevědomostí se mi v životě nedostalo. Ovšem, připomínám: Dívka 26 let stará ptala se zcela vážně mé starší příbuzné: »Poslyš, snažejí ženy také vejce?«

Slavného ruského umělce Orleněva nosila po dva týdny celá Amerika na rukou. Krátce potom byl umělec pro dluhy zatčen. — Ruská Duse-ová Komisarševskaja, byla takřka násilím přinucena opustit Ameriku. Pravá Duse-ová se nacházela v průvanu v nedostatečně vytopeném divadle a za několik dní zemřela. Není ještě zjištěno, nebyl-li dánský spisovatel Hermann Bang zavražděn v Americe ve vlaku. O vysvětlení této aféry se nikdo nestaral.

Syn L. Tolstoj, Ilja, byl vyzván, aby řídil natáčení filmu. »Vzkříšení« v Hollywoodu, poněvadž myslili, že je k tomu předurčen svým příbuzenstvím a svým vousem. Starý muž musel obléknout krátké kalhotky a byl filmovou společností, jež ho angažovala, pronajímán dále k reklamním účelům. — Moje vzdálená příbuzná, jejíž jméno se kryje se jménem jedné korunované osobnosti, byla vydávána za příbuznou této osobnosti, přesto, že reportéři věděli, že to neodpovídá pravdě. O něco později, když pověsti ustaly, musil její muž, »carův synovec«, čistit za tři dolary denně okna.

Pouze jediný vznešený Angličan smí navštívit klidně Ameriku, aniž se vydávat nebezpečí, že upadne v osidla reportérů. Je to Waleský princ. Je miláčkem Američanů, »a regular fellow« a »good boy«. Kdyby mu bylo napadlo vládnout ne v Anglii, nýbrž ve Spojených státech, zaoceánské republice, byla by měla jeho vláda klidný, radostný a pokojný průběh. Nevím, jak tomu je v jeho vlasti, ale v Americe má přízeň tisku zaručenu.

Moje rada: Chcete-li jet do Ameriky, prozkoumejte dobře svoje papíry. Zjistíte-li, že nejste princem Waleským, zůstaňte raději doma.

NOVÉ KNIHY

Josef Kratochvíl: Nové filosofické essaye. Příspěvky k filozofii českého novoidealismu. Z obsahu: Náboženská snášelivost. Mravní problém dneška. Neomalenost a věda. Novoidealism a thomism. Nákl. Matice cyrilometodějské v Olomouci.

Denis Diderot: Jeptiška. Vynikající francouzský filosof Denis Diderot napsal v posledních letech svého života román »Jeptiška«, který vyšel až po jeho smrti, v dobách Veliké revoluce. Tento román vyšel v překladu dr. L. Milde a ve výpravě F. Muziky, který nakreslil obálku a 6 perokreseb. Knihu vydalo Nakladatelství Volné Myšlenky Praha II., Dřevná ul. č. 6. Cena Kč 18.—, v celoplátěné vazbě Kč 26.—.

Jaroslav Kratochvíl: Iménem republiky? Mé slovo k vítězství gajdovské pravdy. »Leták« č. 4. Str. 120 za 5 Kč. Vydal »Čin« tisk. a nakl. družstva čs. legionářů v Praze. Výsledek Gajdovy žaloby proti spisovateli Jaroslavu Kratochvílovi je znám. Méně ale je znám průběh Gajdova jednání o službu v sovětské armádě a vyličení toho, co a jak se Kratochvíl o těchto jednáních dověděl. To všechno je obsaženo v této knížce. V podrobném rozboru rozsudku Zemského trestního soudu — nadepsaném »Gajdovská pravda« a rozděleném do čtyř kapitol (Rozsudek samosoudce a moje obrana, Odvolací soud a skutečnost, Odvolací soud a svědkové, Rozsudek odvolacího soudu a moje odpověď) — srovnává Kratochvíl tento rozsudek, větu za větou, se skutečností a vysvětluje tak rozpor mezi rozsudkem Kárného výboru ministerstva národní obrany a Zemského trestního soudu. Knížka odpovídá také na otázky, jež byly nadhozeny veřejností a tiskem při projednávání této pře. Dále jsou v knížce obsaženy ruské telegramy, dopis Kratochvílův dr. Václavu Boučkovi a rozsudek Zemského trestního soudu s Kratochvílovými poznámkami.